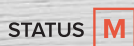

Kako djeci pružiti podršku

VODIČ ►

Roditelji u sukobu sa zakonom

Impresum

Autorice i autori:

Roditelji u akciji

Mirna Čačić i Ivana Zanze

Hrabri telefon

Maja Vukmanić Rajter i Vesna Katalinić

Status M

Tin Frančić i Marin Šupe

Urednica: Mirna Čačić

Ilustracije: Vanda Božić

Lektorica: Marijeta Matijaš

Fotografije: shutterstock.com, roda.hr (Barbara Trbojević)

Grafički dizajn: ACT Printlab

Naklada: 1000 komada

Izdavač: Roditelji u akciji

Izdano: Zagreb, rujan 2021.

ISBN:

978-953-8131-32-5 (tiskano izdanje),

978-953-8131-33-2 (PDF)

Ovaj dokument je izrađen u okviru projekta moto#R – Motiviranjem i osnaživanjem do resocijalizacije koji su sufinancirali Europska unija iz Europskog socijalnog fonda i Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost udruga Roditelji u akciji, Hrabri telefon i Status M.

RODITELJI U SUKOBU

SA ZAKONOM

Sadržaj

Perspektiva djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom	4
Djeca roditelja koji se trenutačno nalaze u zatvoru	5
Djeca roditelja koji su izašli iz zatvora	7
Djeca rođena u zatvoru – specifičnosti majki zatvorenica	8
Djeca istražnih zatvorenika i zatvorenica	11
Kako i zašto potražiti pomoć i podršku?	12
Mali vodič kroz dječje emocije	14
Tuga	16
Ljutnja	16
Krivnja	18
Sram	19
Strah	19
Tehnike opuštanja koje roditelji mogu pokazati djetetu	22
Muškarci – izražavanje i razumijevanje emocija	24
Što kažu istraživanja i iskustva iz inozemstva: Dobrobiti aktivnog uključivanja muškaraca u život djeteta i obitelji – za djecu i za očeve	25
Obiteljski odnosi i izdržavanje kazne zatvora	27
Partnerski odnosi i izdržavanje kazne zatvora jednog od partnera	28
Obiteljski odnosi nakon izlaska na slobodu	29
Razvod braka – kako razgovarati s djetetom?	31
Pitanja koja djeca mogu postavljati o roditelju koji je na izdržavanju kazne zatvora	33
Zašto si u zatvoru?	33
Što će se dogoditi meni?	33
Jesam li ja kriv/kriva za to što si u zatvoru?	34
Kako si odjeven i što jedeš?	34
Jesi li tamo siguran/sigurna?	34
Mogu li s tobom razgovarati i kada te mogu vidjeti?	35

Što ću reći drugima kada me pitaju za tebe?	35
Kada ćeš se vratiti?	35
Gdje spavaš, boraviš i što radiš u zatvoru?	36

Zašto je važno razgovarati s djecom o procedurama ulaska u kazneno tijelo?

37

Važnost obiteljskih posjeta za vrijeme izdržavanja kazne zatvora i kvalitetnog provođenja vremena s djetetom

43

Fotografije prostora za posjet u kaznenim tijelima	47
Korištenje pogodnosti izlazaka i povratak u obitelj po izvršenju kazne ili za vrijeme uvjetnog otpusta	49
Djeca u dobi do 18 mjeseci	49
Djeca u dobi od 18 do 36 mjeseci	50
Djeca u dobi od 3 godine	51
Dijete u dobi od 4 do 5 godina	51
Dijete u dobi od 6 do 8 godina	53
Dijete u dobi od 8 do 12 godina	54
Dijete u dobi od 13 do 18 godina	55
Specifičnosti očinske uloge s obzirom na iskustvo zatvora	56

Kako pripremiti dijete na izlazak roditelja iz zatvora

59

Pitanja koja djeca mogu imati nakon izlaska roditelja iz zatvora	61
--	----

Mreža podrške

63

Uloga Centra za socijalnu skrb – CZSS-a	63
Uloga probacijskog ureda	66
Zaštita djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom u medijima	70
Mreža udruga	72

Literatura

74

Perspektiva djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom

Dragi roditelji,

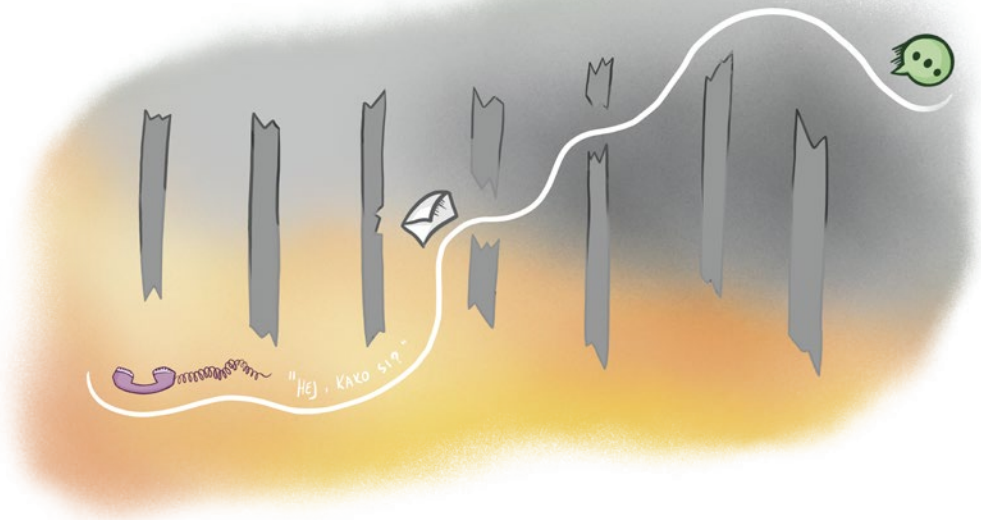
pred vama se nalazi priručnik koji smo pripremili kako bismo vam pomogli u nošenju s roditeljskim izazovima, bilo da ste roditelj čiji partner/partnerica je na izdržavanju kazne zatvora ili ste roditelj koji je bio u sukobu sa zakonom. Djeca čiji se roditelji nalaze u zatvoru (a ima ih više od 12 500 godišnje u Hrvatskoj) nazivaju se i *nevidljiva djeca* i *siročiči pravde* jer ih se često ne prepoznaje kao djecu koja trebaju pomoć i podršku. Iz tog razloga posebno nam je važno pružiti podršku i pomoć roditeljima i djeci koji se nalaze u tom zahtjevnom periodu.

Vjerujemo da ste već iskusili kako sukob sa zakonom može prouzrokovati dug iscrpljujuć proces za sve članove obitelji. On najčešće uključuje uhićenje, period istrage, suđenje, boravak u zatvoru te sam izlazak. Bez obzira na to je li roditelj u istražnom zatvoru, osumnjičenik, pritvorenik, zatvorenik ili je roditelj uključen u probaciju, djeca osjećaju i vide promjene koje se događaju u njihovoj okolini. Djeca na cijeli ovaj proces imaju različite emocionalne reakcije: od tuge, ljutnje, srama, krivnje, a nerijetko takve reakcije roditelj i okolina ni ne primijete. Neka se djeca brinu kako će okolina reagirati ako se sazna da je roditelj u zatvoru, neka su djeca tužna i neutješna zbog odvajanja od roditelja, dok su neka djeca ljuta ne samo na roditelja, već i na sud, policiju... Vjerujemo da cijeli ovaj proces može djelovati jako zastrašujuće i da možete preispitivati svoje odgojne odluke.

Svakom djetetu, a posebno djetetu čiji je roditelj u sukobu sa zakonom, važna je bliskost i osjećaj sigurnosti u okolini, zdravo postavljene granice, dozvola za osjećaje te istinite informacije o roditelju koje su rečene u skladu s djetetovom dobi.

Među ostalim informacijama, u ovom priručniku naći ćete informacije o emocionalnim reakcijama djece i njihovu ponašanju te konkretne upute što vi kao roditelj možete napraviti da pomognete djetetu.

Nadamo se da će vam ovaj priručnik biti koristan u vašim svakodnevnim obiteljskim i odgojnim izazovima!

Djeca roditelja koji se trenutačno nalaze u zatvoru

Djeca čiji se roditelji trenutačno nalaze u zatvoru, samom činjenicom da im je jedan roditelj u zatvoru zakinuti su za svoje osnovne potrebe – za bliskost s roditeljem i cijelom obitelji. Odlazak roditelja na izdržavanje kazne zatvora nosi sa sobom mnogobrojne izazove jer znatno ograničava roditelja u ispunjavanju svoje uloge i mogućnostima sudjelovanja u životu djeteta. Također, dijete se često suočava s negativnim reakcijama okoline vezanima uz postupke roditelja, a unutar obitelji često mu se prikriva istina ili se ne razgovara otvoreno o tome što se događa i kakve posljedice to ima na njegov život.

Jedan je od velikih rizika za vašu bliskost laganje djetetu o izdržavanju kazne zatvora. Praksa pokazuje da se mnoge obitelji i zatvorenici odlučuju na prikrivanje istine. Često se nađu različita obrazloženja izostanka kontakta poput: „Tata je na brodu“, „Majka radi u Njemačkoj“ ili „Na službenom sam putu“. Mnogi od izgovora će možda i donijeti kratkotrajno olakšanje kojim će se izbjeći potencijalno stresna i uznemirujuća situacija, međutim mnoga pitanja ostaju otvorena te će se s vremenom samo naglašavati. I najpožrtvovniji radnici dolaze iz Njemačke kući za blagdane i svaki brod kad-tad uplovi u luku. S vremenom se samo stvara veći jaz između realnosti i priče, a stvarni problemi ostaju.

Nadalje, dijete istinu posredno može saznati na različite načine, a jedan od njih je postupak prikupljanja informacija o tome kakve su socio-ekonomske i sigurnosne prilike za zatvorenika i(li) zatvorenicu koji provode službenici kaznenih tijela u suradnji s nadležnim institucijama poput centra za socijalnu skrb, policije i(li) probacijskog ureda. To najčešće znači da će socijalni radnici, probacijski službenici i(li) djelatnici policije otići na adresu prebivališta zatvorenika, razgovarati s obitelji i susjedima te tako prikupiti relevantne informacije. Vaše dijete se može zateći u blizini službenika koji mogu u njegovoj prisutnosti izreći da je roditelj na izdržavanju kazne zatvora, a tu informaciju mogu saznati i osobe iz okoline prilikom prikupljanja informacija koje to onda mogu prenijeti vašem djetetu. Time se povećava vjerojatnost da će dijete posredno saznati kakva je stvarna situacija i gdje je roditelj, što će sigurno narušiti njegov odnos s oba roditelja. Osim toga, dolazak različitih uniformiranih službenika kao i osoba u civilu koji postavljaju različita pitanja o roditelju kojeg nema mogu pobuditi strah i zabrinutost kod djeteta.

Laganje može izazvati puno veću štetu jer, osim što se mora suočiti s bolnom činjenicom da mu je jedan roditelj u zatvoru, dijete će se također morati suočiti s činjenicom da su mu obitelj i(li) roditelj kontinuirano lagali. Privrženost, povjerenje i sigurnost time su znatno narušeniji nego što je to bio slučaj u početku. U slučaju laganja roditelj uopće nema kontrolu nad tim hoće li, kada će i na koji način dijete saznati istinu.

Izdržavanje kazne zatvora zasigurno je teško i zahtjevno iskustvo koje vas značajno ograničava u kontaktu s vanjskim svijetom, pogotovo u komunikaciji s djetetom. Za početak budite iskreni o tome gdje se nalazite i pokušajte djetetu objasniti cjelokupnu situaciju sukladno njegovoj dobi. Važno je da s djetetom razgovarate što ranije, da mu date vremena da se pripremi na vaš odlazak i postavlja vam pitanja o tome. U tome vam može pomoći poglavlje ovog priručnika *Pitanja koja djeca mogu imati o zatvoru* gdje možete pronaći konkretne primjere u vezi s time kako razgovarati s djetetom. Također, raspitajte se o mogućnostima održavanja kontakta s djetetom iz kaznenog tijela kako biste mogli isplanirati zajednička druženja. Svako kazneno tijelo (kaznionica, zatvor) može imati različita pravila koja značajno ovise o stupnju sigurnosti i unutarnjim pravilima tako da je prije svega važno da se dobro informirate. Mnoge osobe se razočaraju kada na početku izdržavanja kazne saznaju stvarne mogućnosti kontakta s vanjskim svijetom koje su znatno manje nego što su oni očekivali. Iz tog razloga je važno da realno procijenite svoje mogućnosti prije nego bilo što obećate svome djetetu/djeci. Također, važno je da razmislite u koje se aktivnosti možete uključiti sa svojom djecom kada vam dođu u posjet. U ovom priručniku nalaze se različite ideje o tome što možete raditi s djetetom tijekom posjeta koje bi vam mogle poslužiti kao inspiracija.

Na vaš odnos s djetetom značajno utječe činjenica u kakvom ste trenutačnom odnosu s drugim roditeljem. Bez obzira na to jeste li u braku/izvanbračnoj zajednici ili je vaša veza završila, važno je da gradite korektne odnose s drugim roditeljem. Loši odnosi i sukobi mogu ugroziti vaše odnose s djecom jer postoji manja vjerojatnost da će drugi roditelj poticati kontakte i voditi djecu u posjet. Upravo je nedostatak odrasle osobe koja bi bila pratnja djetetu u posjetu ili zabranjivanje posjeta djetetu jedan od čestih uzroka rijetkog kontakta/gubitka kontakta između roditelja u zatvoru i djeteta.

Djeca roditelja koji su izašli iz zatvora

Djeca roditelja koji su već izdržali kaznu zatvora također su u vrlo specifičnoj životnoj situaciji. Iako se roditelj vratio u zajednicu i(li) obitelj, vrijeme odvojenosti i ograničenog kontakta i(li) nedostatka kontakta tijekom izdržavanja kazne zatvora nosi sa sobom određene posljedice te može otežati ponovno ostvarivanje bliskosti. Uzimajući u obzir različite obiteljske prilike, svaka promjena donosi određeni stres pa makar ona bila i pozitivna, kako za djecu tako i za odrasle. Neki od roditelja mogu imati poteškoće u vezi s ponovnim povezivanjem s djetetom i aktivno uključivanje u njegov život bez obzira na to u kakvom su odnosu s partnerom/partnericom i hoće li s njima nastaviti živjeti. Vremenski period odvojenosti čini svoje i treba ostaviti prostora i vremena da se uspostavi ravnoteža i neka nova rutina. Tu je važno uzeti u obzir da na kvalitetu odnosa između roditelja i djeteta nakon njegovog izlaska na slobodu značajno utječu njihovi odnosi tijekom i prije izdržavanja kazne zatvora. Odvajanje i odlazak na izdržavanje kazne je samo po sebi stresno i negativno se odražava na odnos roditelja i djeteta. Međutim, ako tijekom izdržavanja kazne zatvora uspijete zadržati kvalitetne i redovite kontakte, imate puno veće mogućnosti uspostaviti stabilnost i bliskost sa svojim djetetom, nakon izlaska na slobodu.

Mnogi zatvorenici i zatvorenice odluče da neće reći djetetu gdje se nalaze tijekom izdržavanja kazne zatvora jer ne žele da ih djeca posjećuju u zatvoru, međutim to ima dugoročne posljedice na odnos djeteta i roditelja nakon izlaska na slobodu. Odvojenost i isključenost iz djetetova života mogu značajno otežati odnose nakon izlaska na slobodu. Prihvatite mogućnosti komunikacije koje vam se nude iz zatvora jer time gradite svoj odnos na slobodi. Djeca brzo rastu i svaki trenutak vaše uključenosti u njihove živote značajan je i dragocjen. Nemojte ga protratiti. Istina o odlasku u kazneno tijelo je također vrlo važna i nakon vašeg izlaska na slobodu. Bez obzira na to što ste ponovno u životu svog djeteta, ono će i dalje imati pitanja o periodu vaše odsutnosti. Djeca, pogotovo ona mlađe dobi, mogu vašu šutnju o tome gdje ste bili dok ste izdržavali kaznu zatvora protumačiti kao period ostavljanja, mogu biti zbunjeni jer ne znaju što je uzrokovalo vaš odlazak bez objašnjenja i mogu biti u stalnom strahu da bi se to moglo opet dogoditi.

Na vaš odnos s djetetom značajno utječe činjenica u kakvom ste trenutačnom odnosu s drugim roditeljem. Bez obzira na to jeste li u braku/izvanbračnoj zajednici ili je vaša veza završila važno je da gradite korektne odnose zbog zajedničke djece. Izloženost svađama i kontinuiranom sukobu za djecu može biti vrlo traumatična.

Važno je obratiti pažnju i na reakcije okoline s obzirom na izdržavanje kazne. Djeca često znaju biti opterećena postupcima roditelja te mogu osjećati sram ili krivnju. Ako izlazite iz zatvora i pokušavate ponovno izgraditi život na slobodi, važno je da uzmete u obzir utjecaj okoline na život vašeg djeteta. Vašim povratkom u zajednicu pitanja o zatvoru mogu se ponovno naglasiti te važno je da ste svjesni kako bi to moglo utjecati na život vašeg djeteta/djece. Nepodržavajuća okolina može stvoriti stres i vama i djetetu. Dosta se djece susretne sa situacijom da se ostala djeca više s njima ne žele igrati, da ih zadirkuju ili im se rugaju. Također, događaju se situacije da drugi roditelji zabranjuju druženja svojoj djeci s vašom. Sve to može biti naglašeno vašim povratkom u zajednicu. Važno je da o tome razmislite i razgovarate s vašim djetetom. Na slobodi vas čekaju mnogi izazovi poput pronalaska zaposlenja, povratka u obitelj ili zajednicu, ali nemojte zaboraviti da i vašem djetetu sve to može biti stresno. Dajte mu do znanja da ga razumijete, da ćete ga saslušati te da zna da vas može pitati sve što ga zanima.

Djeca rođena u zatvoru – specifičnosti majki zatvorenica

Izdržavanje kazne zatvora i majčinstvo dva su pojma koja naizgled nemaju ništa zajedničko, međutim u nekim situacijama žene se moraju pripremiti na odlazak u kazneno tijelo i na roditeljstvo istovremeno. Koje sve zakonske opcije majke – buduće zatvorenice imaju i na što bi sve trebale obratiti pažnju, pročitajte u nastavku.

Postoje dvije mogućnosti koje imaju značajno različite posljedice. Ako žena zatraži odgodu izvršenja kazne zatvora zbog trudnoće, ona će ju vjerojatno dobiti, međutim nakon toga je i dalje čeka izvršenje kazne zatvora te odvajanje od djeteta u ranoj dobi. U ovom slučaju ne postoji mogućnost da žena na izdržavanje kazne zatvora povede svoje dijete. Ako žena rodi tijekom izdržavanja kazne zatvora, ona ostvaruje zakonsku mogućnost da dijete bude smješteno s njom u Kaznionici u Požegi jer oni jedini imaju Odjel za roditelje, na kojem majke izdržavaju kaznu sa svojom djecom. Ova opcija je moguća do navršenoga trećeg rođendana djeteta nakon čega se majka i dijete razdvajaju te se dijete smješta u obitelj. Iznimno je moguć i duži boravak djeteta ako je do isteka kazne zatvora majke ostalo manje od šest mjeseci. To može biti kod članova primarne obitelji, ako za to postoje uvjeti, u udomiteljsku obitelj ili u ustanovu za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Ovakve situacije su vrlo specifične i postavljaju

brojne dileme oko kojih se ni stručnjaci za djecu ne mogu usuglasiti. Koliko je za dijete dobro da izdržava kaznu zatvora sa svojom majkom, s obzirom na to da je time i ono zbog toga osuđeno na život u instituciji? Istovremeno, postavlja se pitanje koliko je štetno za dijete da bude odvojeno od svoje majke u tako ranoj dobi.

Europska zatvorska pravila navode da u slučaju dopuštanja boravka djece u zatvoru uz roditelja treba na poseban način organizirati dječji boravak u kojem će biti zaposleno osposobljeno osoblje i gdje će djeca biti smještena u vrijeme roditeljskih aktivnosti u kojima dijete ne može prisustvovati. Kaznionica u Požegi osigurava boravak u predškolskoj ustanovi (jaslicama i vrtiću) za djecu koja su s majkama koje izdržavaju kaznu, tako da dijete ima priliku boraviti izvan Kaznionice s vršnjacima. S druge strane ako zatvorenica ostvari pravo na pogodnosti izlaska izvan Kaznionice, sa sobom ne može povesti svoje dijete. Iz tog razloga mnoge žene koje su na izdržavanju kazne zatvora sa svojim djetetom nikad se nisu koristile pogodnostima izlaska u zajednicu.

Prilikom donošenja ove odluke važno je razmisliti o cijeloj situaciji te različitim mogućnostima koje postoje, ali, također, uzimajući u obzir i specifičnosti vlastite situacije. Prije nego li donesete odluku razmislite o sljedećem:

Dugotrajnost kazne – koliko je kazna duga i hoćete li se morati razdvojiti od djeteta (dijete može biti s vama do navršene treće godine)?

Kakvu podršku imate od svoje obitelji – partnera ili primarne obitelji te drugih bližnjih osoba? Ovo je izrazito važno u oba slučaja. Ako se na izdržavanje kazne zatvora zaputite bez djeteta, važno je znati tko će vam i u kojoj mjeri pomoći da održite kontakt s njim – **tko će dijete dovesti u posjet? Tko će vas nazvati na telefon i dati vam dijete da s njim razgovarate? Tko će organizirati videopoziv s djetetom da ga vidite?** Ako ste s djetetom na izdržavanju kazne zatvora, ponovno vam treba podrška izvana ako vam zatreba nešto što vam Kaznionica ne može omogućiti. Ovdje je jako važno unaprijed znati na koga i u kojoj mjeri možete računati za pomoć i podršku.

Različite žene donose različite odluke. Neke se odlučuju na izdržavanje kazne zatvora s djetetom, a neke žene ne žele ni da ih djeca posjećuju jer smatraju da će ih dolazak u *Kaznionicu* izložiti stresu i poniženju. Situacija u kojoj se nalazite je vrlo teška i ni jedna odluka koju donesete neće biti bez negativnih posljedica, ali i onih pozitivnih. Ono o čemu je važno razmisliti jest kako ćete s djetetom razgovarati kada dođe u dob u kojoj može razumjeti što se tada događalo. Zamislite se u budućnosti – hoće li vam biti lakše reći djetetu zašto ste bili odsutni za vrijeme njegova rana djetinjstva ili će vam biti lakše reći mu gdje je provelo svoje prve godine? Ako vas zanimaju priče žena koje su imale slična iskustva, možete ih pročitati u Rodinjoj brošuri [Roditeljstvo iza rešetaka – priče bivših zatvorenica](#).

Odlazak na izdržavanje kazne zatvora može biti jako stresan za ženu koja je već majka. Kada majka treba otići na izdržavanje kazne zatvora i ostaviti svoju djecu, to je jedna vrlo specifična situacija koja nosi sa sobom mnogo pitanja i nedoumica. **Kako zadržati svoju roditeljsku ulogu s obzirom na fizičku udaljenosti od djeteta? Kako ostvariti bliskost s djetetom s obzirom na ograničenja koje izdržavanje kazne zatvora sa**

sobom nosi? Kako očuvati povjerenje s obzirom na vlastite pogreške? – samo su neka od pitanja pred kojim se majke nalaze. Situacija je dodatno otežana ako dijete ne može ostati u primarnoj obitelji jer se o njemu nema tko skrbiti. U tom slučaju Centar za socijalnu skrb pronaći će smještaj kod šire obitelji, udomiteljske obitelji i u nekoj od ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Kada majke odlaze na izdržavanje kazne zatvora, obitelj i djeca izloženi su ogromnom stresu. Majka, pogotovo u ranijoj dobi djeteta, središnja je osoba u njegovu životu. Njezin odlazak može za dijete biti vrlo traumatičan te ga ono može doživjeti kao napuštanje. Kako bi se ublažile negativne posljedice majčina odlaska, s djetetom je važno razgovarati o odlasku i odsustvu. Način i vrsta komunikacije, naravno, značajno ovise o dobi i razvoju djeteta. Dva važna aspekta koja snažno utječu na kvalitetu obiteljskih odnosa jesu otvorena komunikacija unutar obitelji i ostvarivanje kvalitetnog kontakta djeteta i majke koja je na izdržavanju kazne. **Ako vam treba pomoć u tome kako razgovarati i pripremiti dijete na vaš odlazak u kazneno tijelo, potražite podršku.**

Djeca istražnih zatvorenika i zatvorenica

Istražni zatvorenici nalaze se u vrlo neizvjesnoj situaciji što je pogotovo naglašeno u mogućnostima kontakta s vanjskim svijetom, ali i drugima prilikama koje se pružaju u kaznenom tijelu. U pravilu službenici tretmana neće s njima raditi zbog faze postupka u kojoj se trenutačno nalaze – još uvijek nisu osuđeni (na kraju procesa i ne moraju biti osuđeni jer presuda može biti oslobađajuća) tako da službeno nisu u procesu resocijalizacije. Teško je predvidjeti koliko će sam postupak trajati što je veliki izazov kod istrage. Trajanje istrage (istražnog zatvora) ovisi o sudskom postupku koji se vodi protiv osobe i o sudskoj odluci hoće li osoba vrijeme dok čeka presudu provesti u zatvoru ili na slobodi. Tijekom ove faze ostvarivanje kontakta s obitelji je teže i iscrpljujuće. Za svaki posjet kaznenom tijelu djeca i odrasli moraju dobiti odobrenje od suca istrage koji vodi postupak. Također, sam posjet s obitelji je strogo nadziran kako bi se preveniralo da se na bilo koji način utječe na postupak istrage. U praksi to znači da će odrasli posjetitelji moći razgovarati s vama najdulje 15 minuta i to preko stakla pod nadzorom pravosudnih policajaca u istoj prostoriji. Dječji posjeti bi trebali biti omogućeni bez stakla, međutim i dalje su pod strogim nadzorom i kratkog trajanja. Važno je uzeti u obzir da je čekanje prije posjeta dugotrajno, a često duže nego sam posjet.

Djeca istražnih zatvorenika nalaze se u vrlo ranjivoj poziciji jer je to jedna nova situacija s kojom se trebaju suočiti. S obzirom na to da nije poznato koliko će istraga trajati, teško je djeci objasniti kada će se točno roditelj vratiti. Neizvjesnost postupka i stresnost samih procedura ostvarivanja kontakta stavlja dodatan izazov i na djecu i na odrasle članove obitelji.

S obzirom na to da je riječ o dosta teškoj i stresnoj situaciji važno je da brinete se o svome zdravlju i zdravlju vaše djece. Pokušajte im ostaviti prostora da postavljaju pitanja i odgovorite im što bolje možete bez obzira na neizvjesnost samog postupka. Važno je da su upoznati s različitim ishodima kako bi se na njih mogli pripremiti – oslobađajućom ili osuđujućom presudom. Pružite im podršku koliko god iscrpljeni bili. Ovakve situacije djeci predstavljaju puno više stresa nego odraslima, pogotovo u slučaju kada nemaju nikakve informacije o tome što bi se moglo događati. Nemojte se prepustiti vlastitim nadama ili obećanjima da ćete izaći na slobodu sa sljedećim ročištem te obećavati djetetu takvo razrješenje situacije. Jako je razočaravajuće za dijete kada se priprema na vaš dolazak, koji se u konačnici možda ne dogodi. Ako vam je teško, potražite podršku za sebe i za djecu. U ovom priručniku nalaze se različite tehnike smirivanja u stresnim situacijama koje bi vam mogle biti korisne u teškim trenucima.

Kako i zašto potražiti pomoć i podršku?

Djeca čiji su roditelji bili ili se trenutačno nalaze na izdržavanju kazne zatvora izloženi su velikim životnim promjenama, od toga s kim žive do toga na koji način i koliko su u mogućnosti održavati kontakte s bliskim osobama. Odlazak roditelja na izdržavanje kazne zatvora je gubitak za dijete koji može utjecati na njega na različite načine te mu stvoriti veliki stres i traumu, čak i nakon povratka roditelja u zajednicu. Ova djeca su u posebnoj životnoj situaciji jer su zakinuta za intenzivnije kontakte i uključenost roditelja u svoj život te mogu biti izložena društvenoj stigmi.

Važno je naglasiti da gubitak roditelja može biti prouzrokovan različitim razlozima, ali u većini slučajeva djeca će dobiti podršku okoline, a u slučaju zatvora je zbog društvene osude manje vjerojatno da će okolina prepoznati ranjivost, pokazati razumijevanje i znati djeci pružiti podršku.

Neizvjesnost koju nose situacije u vezi sa zatvorom i odvajanjem od roditelja naglašavaju traumu, stigmatu i ostale rizike povezane s razvojem djece. Ponekad su prepreke toliko velike da izazivaju emocionalne probleme i poremećaje u ponašanju koji mogu ostaviti trag i u odrasloj dobi. Ovdje je jako važno naglasiti da postoje određeni rizici koji su specifični za djecu roditelja koji su u sukobu sa zakonom, međutim kako će se određeno dijete nositi s cijelom situacijom ovisi o samom djetetu i okolini te postoji

velika raznolikost reakcija u ovoj skupini djece. Ishod ovisi i o tome koliko će okolina znati reagirati te pružiti pomoć i podršku. U ovakvim situacijama važno je pokazati razumijevanje i toplinu prema djetetu. Odrasle osobe u obitelji trebaju biti primjer djeci u tome kako se nositi sa cijelom situacijom. Trebaju s njima iskreno razgovarati o tome što se sve događa i dati im do znanja da su tu za njih bez obzira na sve. Ako se roditelj vraća u obitelj, potrebna je, također, podrška jer se opet događaju promjene u životu djeteta. Ako osjetite da vam je teško i da ne znate kako biste s djetetom razgovarali o promjenama koje se događaju u njegovu životu, potražite pomoć i za sebe i za dijete. Razmislite postoji li u školi ili vrtiću djeteta stručna osoba (psiholog/ psihologinja, pedagog/pedagoginja, učitelj/učiteljica) koja bi mu mogla pružiti podršku i olakšati nošenje s cijelom situacijom. Potražite savjetovalište ili instituciju koje se bave podrškom obiteljima. Za početak važno je znati prepoznati vlastite emocije i emocije svog djeteta kako biste znali na koji način ćete mu pristupiti. U nastavku se nalazi mali vodič kroz dječje emocije koji bi vam mogao pomoći u planiranju razgovora i pružanju podrške.

Mali vodič kroz dječje emocije

Sukob roditelja sa zakonom, sam postupak koji se protiv njega vodi te posljedice osude na kaznu zatvora mogu biti snažan izvor stresa pa i traume za dijete i obitelj. Dijete se suočava s različitim osjećajima od trenutka saznanja da je roditelj u sukobu sa zakonom. Situacije mogu biti različite, ali često uključuju uhićenje, odlazak u istražni zatvor ili odlazak na izdržavanje kazne zatvora te povratak u obitelj/zajednicu nakon izdržane kazne. Bez obzira na to o kojoj se konkretno situaciji radi, dijete i obitelj izloženi su različitim promjenama koje utječu na njihove međusobne odnose te na mogućnost ostvarivanja bliskosti. Često su članovi obitelji (djeca i odrasli) pod velikim stresom te mogu imati vrlo jake i intenzivne emocije kao posljedicu toga što se događa. Cijela situacija može biti vrlo stresna i traumatizirajuća jer se djeca i odrasli koji ostaju na slobodi moraju priviknuti na to da se član obitelji od njih odvaja te da će imati smanjene mogućnosti kontakata. Obitelj mora razmišljati o tome tko će sada preuzeti obveze koje je roditelj koji odlazi u zatvor izvršavao, kako će se njegov odlazak odraziti na financijsku sigurnost obitelji te kako će s njim biti u kontaktu. Postoji cijeli niz pitanja na koja obitelj mora pronaći odgovor, a djeca su u tom trenutku često neizdrživo preplavljena neugodnim emocijama te osjećaju se preopterećeno.

Situacija može biti i znatno drugačija kada se radi o odlasku člana obitelji u zatvor. Neka se djeca osjećaju oslobođenima straha, nasilja i strepnje vezanih uz nasilje u obitelji, alkoholiziranost roditelja ili zlouporabu droga, a neka u svemu vide priliku da se roditelju pomogne i imaju nadu da će se roditelj iz zatvora vratiti promijenjen. **Svako dijete ima drugačiju životnu priču, drugačiju obitelj i drugačije osjećaje prema tome što se događa u vezi s odlaskom roditelja u zatvor te važno je napomenuti da su svi ti osjećaji kod djeteta normalni.** Za dijete je važno da mu odrasle osobe u obitelji daju do znanja da slobodno može izraziti svoje osjećaje, da su oni u obitelji dopušteni te da imaju priliku s odraslima o tome razgovarati. U nastavku se nalaze primjeri različitih emocija koje djeca mogu imati, a koji bi vam mogli pomoći da bolje razumijete što se s vašim djetetom događa.

Dijete se može osjećati zbunjeno i zabrinuto, napušteno i ostavljeno, u strahu od onoga što će se događati ili tjeskobno i tužno zbog gubitka roditelja. Neka su djeca ljuta na roditelja koji ide u zatvor, na policiju, na sud te na cijelu okolinu, neka druga mogu osjećati sram i krivicu za to što se događa ili isključenost od svojih vršnjaka koji nemaju takve obiteljske okolnosti. Svi su osjećaji normalni, variraju od djeteta do djeteta te važno je dati prostora djetetu da ih izrazi. Često se navedene emocije miješaju jedna s drugom pa se dijete može osjećati zbunjeno jer se mijenja svijet oko njega te narušava se osjećaj stabilnosti koji je nužan za sigurno odrastanje.

Također, važno je napomenuti da dijete reagira na ovakvo odvajanje od roditelja drugačije u odnosu na neke druge situacije odvajanja i gubitka (selidba roditelja, bolest, odlazak u vojsku, odlazak na rad u inozemstvo ili na brod, smrt) jer osim samog odvajanja, dijete može biti izloženo socijalnoj stigmi.

Za većinu djece, odlazak roditelja u zatvor predstavlja **gubitak**. Zbog fizičkog odvajanja i suženih mogućnosti održavanja kontakta djeci se narušava osjećaj povezanosti, brige, ljubavi, svakodnevnih rituala koje su imali s roditeljem ili s cijelom obitelji. Također, mišljenje i ideja o roditelju koje je dijete do tada imalo može se promijeniti. Vjerojatno je da će djeca prolaziti kroz faze gubitka i važno je da roditelj razumije da su to očekivane i potpuno zdrave reakcije.

Postoji 5 faza gubitka kroz koje prolazi dijete kada roditelj odlazi na izdržavanje kazne zatvora. Svako dijete prolazi proces na svoj način, a faze rijetko idu redom. Također, ponekad se sve faze mogu izmijeniti u jednom danu ili tjednu. Dijete može „proći“ jednu fazu i zatim se ponovno na nju vraćati. Sve su to uobičajene reakcije koje se mogu događati, a opisi faza u nastavku mogu vam pomoći prepoznati što dijete proživljava.

Poricanje

Dijete izbjegava prihvatiti činjenicu da se roditelj nalazi u takvoj situaciji te da se odvaja od obitelji. Kada je riječ o naglom uhićenju i odvajanju, dijete, osim u nevjerici, može biti i u stanju šoka.

Bijes/ljutnja

Dijete pokušava naći krivca za to što se događa. Često ide u okrivljavanje policajaca i drugih službenih osoba, a ponekad ljutnja ide na samog roditelja ili čak na sebe. U ovoj fazi može se javiti pojačana tjeskoba, bespomoćnost i strah.

Pregovaranje

Dijete je svjesno što se događa, no pokušava provjeriti postoji li neki postupak koji bi promijenio tijek događaja. Dijete može postavljati pitanja poput: „Mogu li ja razgovarati sa sućem?“ ili „Možeš li odgoditi odlazak u zatvor?“

Depresija

Dijete se prepušta spoznaji da „gubi bitku“ i da ništa ne može napraviti da se situacija promijeni. Javlja se osjećaj tuge i bespomoćnosti. Dijete često zna biti bez energije.

Prihvaćanje

Faza u kojoj dijete prihvaća razdvajanje od roditelja te uz osjećaj nedostajanja, nastavlja s aktivnostima i obavezama. Faza prihvaćanja je konačna faza koja može govoriti o konačnom mirenju sa situacijom, no ona može biti narušena promjenom u statusu roditelja, premještanjem roditelja u drugo kazneno tijelo ili nekim drugim narušavanjem novoustanovljene rutine. U tom slučaju, dijete ponovno prolazi neke ili sve ranije opisane faze. Prihvaćanje može kao privremena faza biti prisutno i češće, prije nego nastupi kao doista usvojena ideja.

U nastavku ćemo malo više govoriti o najčešćim osjećajima koje djeca proživljavaju tijekom cijelog procesa odvajanja od roditelja, ali i prilikom povratka roditelja u obitelj, nakon izdržavanja kazne zatvora.

Tuga

Često se kod djece pokaže, nakon prvotnog šoka, duboka tuga zbog situacije koja se dogodila u obitelji. Dijete doživljava gubitak roditelja te gubitak svakodnevnih situacija u koje je roditelj bio uključen poput različitih obiteljskih rituala. Neka djeca će otvoreno pokazivati tugu – plakati, tražiti utjehu drugog roditelja ili članova obitelji, dok će neka djeca držati tu tugu više u sebi (ovisno o tome kako se u obitelji inače emocije pokazuju, o karakteru samog djeteta i sl.). Svako dijete ima svoj način iskazivanja tuge te bitno je ne raditi pritisak na dijete na iskazivanje emocija i ne sprječavati njihovu pojavu. Tugu će često osjećati djeca koja idu u posjet roditelju, prilikom završetka posjeta i odvajanja od roditelja. Važno je da dijete dobije informaciju da je normalno osjećati tugu te da su i odrasli članovi obitelji tužni zbog razdvajanja od člana obitelji koji je u zatvoru.

Ljuttnja

Kao što je već navedeno, odvajanje djeteta od roditelja spada u ozbiljne (privremene ili trajne) gubitke. Bijes i ljuttnja su dio procesa proživljavanja gubitka. Ljuttnja je vrlo dominantna emocija koja se često u djece javlja kada se prisilno odvajaju od roditelja, zbog čega ne mogu zadovoljiti svoje potrebe za povezanošću i bliskošću. Dijete se može ljuttiti na roditelja zatvorenika ili zatvorenicu, na policiju, na sud, na žrtvu kaznena djela... Ljuttnja može iskriviti i otežati način razmišljanja te komunikaciju s drugima. Može dovesti do smetnji u koncentraciji i porastu konfliktnih situacija jer se postupci drugih percipiraju kao provokacija i napad.

Može se dogoditi da se djetetu javi snažna ljutnja nakon što se roditelj vrati u obitelj. Tu je važno uzeti u obzir da se dijete moralo priviknuti na život bez roditelja te da su se uspostavili novi načini funkcioniranja u obitelji bez člana obitelji, a sada opet dolazi do promjena. Također, djeca koja nisu iskazala osjećaj ljutnje zbog počinjenja kaznenog djela mogu ju iskazati kada se roditelj vrati i dijete osjeti sigurnost da pokaže emocije.

Važno je naučiti upravljati ljutnjom i ne dopustiti da emocija preuzme kontrolu u ponašanju. To je važna životna lekcija kako za djecu, tako i za odrasle. Prvi je korak stvoriti prostor za njezino izražavanje i ne osuđivati dijete zbog emocija koje osjeća. To ne znači da mu treba tolerirati agresivna ponašanja i opravdavati postupke, nego mu dopustiti da se izrazi na siguran način za njega i okolinu. Djetetu treba pomoći da energiju koja se stvara u ljutnji preusmjeri na neke druge aktivnosti koje će mu pomoći da se s emocijom nosi. To mogu biti sportovi koji zahtijevaju veći fizički napor, izbacivanje agresivnih poriva na siguran način (udaranjem jastuka ili vikanjem) ili tehnike opuštanja. Potrebno je detektirati koje su to situacije koje izazivaju ljutnju te djetetu pomoći da ih samo prepozna. Nakon što se osvijeste okidači za ljutnju, može se raditi na otkrivanju načina izražavanja ljutnje na prikladniji način bez agresije prema drugima ili zatomljivanja emocija u sebi.

Krivnja

U ranoj dobi djeca su usmjerena sama na sebe, a u svojem promatranju svijeta i okoline pripisuju sebi odgovornost za vanjske događaje. To je normalna razvojna faza kroz koju sva djeca prolaze. No, neka će djeca zadržati sklonost da sebe okrivljuju za negativne događaje u obitelji pa će tako gotovo sva postaviti pitanje jesu li ona odgovorna za odlazak roditelja, a neka će misliti da jesu i usprkos početnom razuvjeravanju. To je povezano s činjenicom što djeca ne razumiju uzročno-posljedične veze tako da sva događanja iz okoline povezuju sa sobom. Iznimno je važno prepoznati osjećaj krivnje kod djeteta i neprestano mu naglašavati da nije odgovorno za odvajanje od roditelja. Topao i podržavajući stav roditelja koji se nalazi na izdržavanju kazne pomoći će da se dijete nosi s teškom emocijom krivnje.

Sram

Sram se često javlja uz osjećaj krivnje kada se djeca osjećaju odgovornima za ponašanja roditelja, ali također može biti i zbog stigme koju nameće okolina. Djeca čiji su roditelji bili ili se trenutno nalaze na izdržavanju kazne zatvora odrastaju s pritiskom da i njih čeka ista sudbina. Ponekad je to osjećaj koji dijete samo stvori, a ponekad ga nametne okolina koja nije podržavajuća. Sram može biti reakcija na društvenu stigmiju koja proizlazi iz reakcije okoline koja je ponekad osuđujuća prema cijeloj obitelji. Česte su situacije da se djecu čiji su roditelji u zatvoru etiketira kao drugačiju, djecu s nepoželjnim osobinama, kao djecu koja „ne spadaju među nas“. Za prevladavanje takvih stresnih situacija potrebna je potpora i podrška ne samo djetetu nego i cijeloj obitelji. Važno je da roditelj otvoreno s djetetom razgovara o tome koliko ponašanje okoline zna biti teško te pruži mu utjehu za eventualne neugodne situacije u kojima se našlo. Također, uvijek je dobro reći djetetu da ono nije krivo za situaciju u obitelji i da ne može mijenjati ljude u svojoj okolini, ali može potražiti pomoć ako mu se događaju neugodne i neprimjerene stvari (npr. nasilje u školi, zadirkivanje i rujanje u zajednici, izbjegavanje vršnjaka i njihovih obitelji). Važno je da dijete zna da može potražiti pomoć odraslih osoba u obitelji i da postoje druge osobe koje mu mogu pružiti podršku kako bi se lakše nosilo s cijelom situacijom (školski psiholog/psihologinja, nastavnik/nastavnica, psiholog/psihologinja (li) socijalni radnik/socijalna radnica u Centru za socijalnu skrb s odjela za brak, djecu i obitelj).

Strah

U takvim situacijama javlja se strah za dobrobit i sigurnost vlastita roditelja koji je dodatno naglašen u slučajevima kada dijete ne zna što se događa s njegovim roditeljem. Također, strah može biti povezan s napuštanjem te brigom o tome tko će preuzeti obveze koje je do tada roditelj obavljao. Anketa koju je udruga Roda provela s djecom različita uzrasta pokazuje da djeca najčešće imaju viđenje zatvora kao „strašna mjesta“ koje je vrlo vjerojatno potaknuto filmovima i stajalištem odraslih o tome tko ide u zatvor i zašto. Djeca mlađe dobi imaju strahove koji mogu biti povezani s imaginarnim stvorenjima, događajima ili natprirodnim pojavama. Zatvor je kao mjesto pogodan za stvaranje različitih negativnih fantazija koje mogu biti velik izvor stresa, pogotovo prigodom posjeta. Za razumijevanje straha u djece važno je uzeti u obzir da ona često strahuju od nepoznatih lica, razdvajanja od roditelja i uniformiranih osoba. Sve su to situacije koje se javljaju prilikom ulaska u zatvor te djecu je potrebno na to pripremiti. Važno je da im se na jednostavan način i u skladu s dobi objasni koja je procedura ulaska u zatvor te što mogu očekivati – treba ih pripremiti na mogućnost čekanja posjeta i pregledavanja te im unaprijed reći koliko će posjet trajati i što će se tamo događati. Također, poželjno je prethodno se informirati koji se predmeti mogu unijeti u zatvor kako biste u posjet došli pripremljeni te bez nepotrebnih stvari koje će oduljiti i otežati proceduru ulaska.

Strah može biti prisutan i prilikom povratka roditelja u obitelj nakon izvršenja kazne zatvora. Ako su odnosi u obitelji ranije bili konfliktni ili je tijekom izvršenja kazne zatvora ostatak obitelji uspostavio neke nove načine funkcioniranja i rituale u obitelji, može se pojaviti osjećaj straha kod djeteta u vezi s time kako će izgledati život nakon povratka roditelja u obitelj. Također, dijete može biti u strahu da će roditelj opet završiti u zatvoru zbog novog kaznenog djela. Ideja oko ponovnog počinjenja kaznenog djela i odlaska roditelja u zatvor može biti kamen spoticanja u ostvarivanju bliskosti. Ako dijete vjeruje da će se opet morati od vas odvajati, može biti suzdržano i rezervirano kako bi se zaštitilo od ponovnog gubitka.

Kako potaknuti djecu da otvoreno razgovaraju o svojim osjećajima i mislima?

- Prije početka razgovora s djetetom čučnite ili sjednite kako bi vam oči bile u istoj ravnini s djetetom – nemojte razgovarati s njime „s visoka.“ Ako ste s njim na istoj ravnini, dajete mu do znanja da ga uvažavate i da ste mu ravnopravan sugovornik te mu stvarate osjećaj sigurnosti.
- Maknute mobilitel i ugasite televizor kako bi dijete imalo osjećaj da ima vašu punu koncentraciju, da vas nitko neće prekidati te da ćete mu se posvetiti u tom vremenu.
- Postavljajte otvorena pitanja i dajte do znanja djetetu da ozbiljno shvaćate ono što vam govori.

- > Vodite brigu o svom izrazu lica, klimajte glavom i gledajte dijete dok govori.
- > Omogućite siguran prostor za izražavanje različitih emocija, dopustite djetetu da osjeća ljutnju i frustraciju. Ako je dijete jako ljutito ili bijesno, nemojte zauzimali njegovu emociju. Dopustite mu da ju izrazi, ali na prihvatljiv način, da nikoga ne ozlijedi. To znači da mu nećete dozvoliti da npr. udari nekoga, ali mu možete dozvoliti da baca jastuke ili viče.
- > Nemojte pretpostavljati da sve znate o svojoj djeci. Ako nešto niste razumjeli, bolje pitajte i provjerite. Djetetu ćete tako dati o znanja da ga pažljivo slušate i razmišljate o tome što govori.
- > Kako biste potaknuli daljnji razgovor, postavljajte pitanja poput: „Reci mi više o tome?” ili „Što si ti napravio/napravila nakon toga?”
- > Kako biste saznali više informacija o tome kako dijete funkcionira dok ste vi na izvršenju kazne zatvora, dobro je postavljati pitanja poput: „S kim inače razgovaraš kad imaš neki problem?“, „U koga imaš najviše povjerenja?”
- > Kako biste saznali više o djetetovu društvenom životu, možete pitati: „Tko je tvoj/tvoja najbolji/najbolja prijatelj/prijateljica?“, „Tko su ti prijatelji u školi?“, „Kako se djeca ponašaju prema tebi?“, „Jesi li ikada doživio/doživjela kakvo nasilje ili zadirkivanje?”
- > Kako biste saznali više o nošenju sa školskim gradivom, možete pitati „Jesi li zadovoljan/zadovoljna s ocjenama?“, „Trebaš li pomoć sa školskim gradivom?”

Djeca čiji se roditelji nalaze na izdržavanju kazne zatvora vrlo su ranjiva skupina koja treba pomoć i podršku, kako odraslih osoba iz svoje obitelji, tako i šire zajednice. Važno je da se njihove potrebe na vrijeme prepoznaju te da se ne osjećaju odgovornima za postupke roditelja. Također, treba ih pripremiti na različite reakcije okoline kako bi znali zaštititi sebe u takvim situacijama te potražiti pomoć odrasle osobe. U nastavku možete pronaći tehnike koje vam mogu biti korisne u nošenju s različitim emocijama.

Tehnike opuštanja koje roditelji mogu pokazati djetetu

Kao što smo više puta naveli, sam proces izdvajanja roditelja iz obitelji, istražni postupak i izdržavanje kazne zatvora jesu visokostresni događaji za dijete, a u nekim situacijama i traumatični događaji. Djeci najčešće treba neko vrijeme da se prilagode i prihvate novu obiteljsku situaciju, a koliko će im vremena trebati, zavisi o samom temperamentu djeteta, ranijim obiteljskim odnosima, podršci, spremnosti roditelja da održava odnose tijekom izdržavanja kazne zatvora, kao i o pitanju stigme u socijalnom okruženju.

Svakako je dobro da dijete nauči kako može izbaciti nakupljenu energiju. Primjeri kako to može napraviti su hodanje, trčanje, igra, omiljeni sport, razgovor s osobama kojima vjeruje te pisanje, crtanje ili bilo koji drugi način na koji može iskazati svoje osjećaje i misli.

Roditelj može poučiti dijete korištenju jednostavnih tehnika za vrijeme povećane razine stresa i straha. Cilj ovih tehnika je smanjiti razinu napetosti te pomoći djetetu da bude više prisutno u sadašnjem trenutku, a ne toliko u osjećaju straha od budućnosti i u osjećaju bespomoćnosti.

1. Vježba opuštanja

Jedna od najjednostavnijih vježbi jest dati uputu djetetu da sjedne na udobnu stolicu ili na kraj kreveta te stavi oba stopala na pod. Ako može, neka skinе cipele kako bi stopalima mogao osjećati podlogu i na taj način tjelesno osjećati da ga „nešto podupire“. Jednu ruku (dlan) može staviti na natkoljenicu, a drugu ruku (dlan) na trbuh. Dijete može zatvoriti oči ako mu je to ugodno i sigurno, a ako nije, slobodno može imati otvorene oči. Djetetu možete objasniti kako da duboko diše zbog čega je dobro da drži dlan na trbuhu. Duboko disanje je ono u kojem se trbuh pomiče, a ne samo prsa, kažemo da „dišemo u trbuh“. Naučite dijete da ne radi pauze između udaha i izdaha te da ne zadržava dah u prijelazima. Dovoljno je 10 do 15 dobrih udaha i izdaha na ovakav način, kako bi se razina napetosti spustila.

2. Zagrlimo sebe

Jednostavna vježba je kad dijete kroz udah jako raširi ruke u stranu te dok izdiše sklapa ruke preko svojih prsa i čvrsto se zagrlji. Dok se grli može si govoriti neke rečenice u sebi „Nisam sam/sama“, „Mama se brine o meni“, „Tata se brine o meni“ i sl. Pokret treba raditi polako i ponoviti ga 5 – 8 puta prema potrebi.

3. Vježba „5 osjetila“

Jedna od vježbi koja može pomoći da se dijete vrati u sadašnji trenutak i ne izgubi u osjećaju bespomoćnosti i straha je vježba „5 osjetila“.

- Dijete gleda po prostoriji i naglas imenuje 5 stvari koje vidi.
- Dijete u prostoriji nalazi 4 stvari koje može dotaknuti (npr. plišani medo, posteljina, odjeća) i naglas ih imenuje.
- Dijete u prostoriji nalazi 3 stvari koje može pomirisati (npr. jastučnica, dlan, pidžama) i naglas ih imenuje.
- Dijete naglas imenuje 2 zvuka koja čuje (npr. glasovi u pozadini, zvuk automobila).
- Dijete opisuje 1 okus kakav ima u ustima (npr. okus paste na zube, okus večere, hrane, gorak okus...) i naglas ga imenuje.

4. „Zvijezda“ disanje

Aktivnost se provodi uz crtež koji se nalazi u nastavku ove vježbe. Djetetu damo crtež zvijezde s naputcima kada mora udisati, a kada izdisati.

Za pravilno duboko disanje pročitajte 1. vježbu.

Djetetu se daje uputa

da prstom prati

crtu/obrub zvijezde

te da diše prema

uputama (udahni/

izdahni). Disanje treba

izvoditi polako tako da barem

4 sekunde udiše do vrha jednog

kraka te u prijelazu vrha počne s

izdisajem koji opet traje 4 sekunde

do sljedećeg vrha. Kada završi

cijelu putanju zvijezde, osjetit će

da se napetost smanjila, a po

potrebi može ponoviti još jednom

cijeli proces.

Muškarci – izražavanje i razumijevanje emocija

Naši očevi i ostale očinske figure u našim životima

Očevi i druge očinske figure imaju važnu ulogu u životima većine ljudi. Važno je naglasiti i to kako naši biološki očevi ne moraju, a najčešće i nisu, jedine očinske figure u našim životima (to mogu biti i druge važne osobe poput učitelja, trenera, starije braće, rođaka, djedova, susjeda itd.).

Očinskim figurama možemo smatrati sve osobe koje nam upućuju određene roditeljske poruke koje mogu uključivati određene **vrijednosti** (npr. marljivost, odgovornost, iskrenost, upornost, odvažnost...), **ponašanja** (npr. sportske aktivnosti, konkretne radne aktivnosti, pomaganje drugima...) ili **druge upute** (npr. kako izražavati ili ne izražavati određene emocije, kako se nositi sa stresom, kako rješavati određene probleme...). Ovdje su navedeni pozitivni primjeri različitih roditeljskih (očinskih) poruka, međutim navedene poruke mogu biti i negativne.

Negativni primjeri očinskih poruka uključuju „*zabranjivanje*“ *djeci da izražavaju određene emocije*, posebice muškoj djeci da izražavaju, primjerice, tugu (npr. „dječaci ne plaču“, „ne plači kao curica“, „ne smiješ plakati, moraš biti jak“) ili strah (npr. „nemoj se bojati“, „moraš biti hrabar“). Važno je znati da su sve emocije koje ljudi osjećaju (djeca i odrasli) prihvatljive, međutim, nisu prihvatljiva sva ponašanja koja vežemo uz određene emocije (npr. razbijati kada smo ljuti). Također, važno je znati kako se sve emocije mogu izraziti na siguran i primjeren način. Negativni primjeri očinskih poruka mogu biti *nasilno ponašanje kao i bilo koje druge poruke koje potiču, odobravaju ili vode izravno u nasilno ponašanje*. Primjeri takvih poruka i ponašanja bili bi fizičko kažnjavanje djece, fizički obračun s trećom osobom u prisutnosti djeteta, obiteljsko nasilje i drugo. Pored navedenog, poruke koje potiču ili opravdavaju nasilje mogu uključivati davanje uputa djetetu da „vрати“ onima koji ga napadaju, da je u redu napasti nekoga ili da je „normalno“ potući se. Svako odgovorno roditeljsko ponašanje isključuje upotrebu ili opravdavanje bilo kojeg oblika nasilnog ponašanja (fizičkog, psihičkog ili bilo kojeg drugog oblika nasilja).

Pozitivne i negativne poruke koje smo dobivali od svojih očeva i ostalih očinskih figura tijekom odrastanja i života s njima često ostaju s nama, odnosno, izgrađuju našu ideju o tome kako se mi kao očevi trebamo ili ne trebamo ponašati prema svojoj djeci. **Zato je važno preispitati svoja uvjerenja o tome što znači biti otac kako bismo postali svjesni i pozitivnih i negativnih uvjerenja koja imamo o ulozi oca.** Ponekad

je dovoljno navedena uvjerenja samo osvijestiti kako bismo mogli izabrati one poruke koje smatramo pozitivnima te „prenijeti“ ih u odnos s vlastitim djetetom, kao i da bismo mogli osvijestiti i određene negativne poruke i uvjerenja koji su kod nas prisutni te ih promijeniti ili ih odbaciti. Također, to je moguće učiniti tako da napravimo popis pozitivnih i negativnih uvjerenja, ponašanja i roditeljskih poruka te odlučimo što želimo zadržati i primjenjivati u svom odnosu s djetetom, a što više ne želimo u budućnosti primjenjivati.

Što kažu istraživanja i iskustva iz inozemstva: Dobrobiti aktivnog uključivanja muškaraca u život djeteta i obitelji – za djecu i za očeve

Istraživanje provedeno u Engleskoj, Walesu i Škotskoj (br. = 17 000) pokazalo je da su **muškarci koji su od početka bili uključeni u brigu o djeci pokazivali interes za različita područja života svoje djece i ostvarivali bolje odnose sa sinovima ili kćerima.**

To se vidi i na primjeru Švedske i Norveške gdje se politika rodne ravnopravnosti provodi već gotovo tri desetljeća, a uključuje i fokus na veće uključenje muškaraca u brigu o djeci. Također, studije iz tih skandinavskih zemalja pokazale su da su se žene, kad su muškarci bili snažnije uključeni u brigu o djeci, **osjećale manje opterećenima, a kod muškaraca je zabilježeno bolje mentalno zdravlje** te su muškarci i žene općenito bili **zadovoljniji svojom bračnom vezom.**

Različita istraživanja (IMAGES) iz sedam zemalja (među kojima je i Hrvatska) koje su sudjelovale u ispitivanju također su potvrdila da su se muškarci koji su bili aktivnije uključeni u očinstvo **osjećali zadovoljnijima svojim životom, bolje su vodili brigu o svojem zdravlju,** a žene su imale veći stupanj zadovoljstva životom i vezom, pa tako i **seksualnoga zadovoljstva,** kad su njihovi partneri obavljali ravnopravan dio zadataka brige o djeci.

Općenito, **zdravlje muškaraca obično je bolje kod onih muškaraca koji su uključeni u roditeljstvo.** Veća je vjerojatnost da će biti **zadovoljni svojim životom, živjeti duže, rjeđe biti bolesni, konzumirati manje alkohola i droga, osjećati manje stresa, imati manje nezgoda i više sudjelovati u zajednici.**

Analiza učinka aktivnoga uključivanja očeva na razvoj djeteta, pokazao je da su **djeca** koja su imala oca uključenoga u roditeljstvo imala **manje problema u ponašanju, manje sukoba sa zakonom,** bila **manje financijski osjetljiva,** imala **bolje rezultate u školi** i općenito **manje stresa u odrasloj dobi.**

S druge pak je strane poznato da odsutnost oca ima vrlo velik neizravni i izravni ekonomski i društveni učinak. Primjerice, jedna studija provedena u SAD-u pokazala je da kućanstva bez oca predstavljaju veći trošak za državne programe socijalne pomoći. U Hrvatskoj, praksa pokazuje da kada roditelj odlazi na izdržavanje kazne zatvora financijska situacija obitelji se značajno pogoršava, što je posebno problematično za obitelji koje su se i prije nalazile u teškoj financijskoj situaciji.

Kad su očevi aktivnije uključeni u život svojih sinova i kćeri, **veća je vjerojatnost da će djeca biti boljšega fizičkog i mentalnog zdravlja**, da će pokazivati **bolje školske rezultate**, bolje **odnose s vršnjacima i okolinom**, **imati veće samopouzdanje**, **manje problema u ponašanju i veću otpornost na stres**. Osim toga, vjerojatnije je da će **adolescenti/adolescentice** čiji su očevi aktivno uključeni u njihov život biti **boljšeg mentalnog zdravlja**, imat će **manju sklonost zlouporabi droga** i bit će **skloniji/sklonije sigurnom seksualnom ponašanju**.

Prisutnost oca ima pozitivan učinak na **prihod obitelji**. Kad je otac prisutan, prihod se obično povećava, čak i kada otac zarađuje manji udio ukupnog dohotka od majke. Očevo sudjelovanje u privređivanju i brizi o djeci ima i pozitivan učinak na majke, **one su manje opterećene brigom o djeci i kućanskim poslovima i često su boljšega fizičkog i mentalnog zdravlja**.

Obiteljski odnosi i izdržavanje kazne zatvora

Očekivano je da će iskustvo izdržavanja kazne zatvora na neki način utjecati na obiteljske odnose. Na koji način će se obitelj nositi s cjelokupnom situacijom i kakve će odnose imati značajno ovisi o tome što se događalo u razdoblju prije uhićenja, istražnog postupka i izdržavanja kazne zatvora. Privrženost među članovima obitelji pogotovo u odnosima s djetetom igra značajnu ulogu u ovakvim stresnim situacijama. Ako je roditelj njegovao **blizak odnos s djetetom prije odlaska u zatvor, vjerojatno će djetetu u početku biti teže zbog osjećaja gubitka, međutim upravo je bliskost s roditeljem snažan zaštitni faktor za dijete**. Zaštitni faktor u ovom smislu znači da dijete, bez obzira na sve okolnosti i ograničenja, zna da je roditelj tu za njega, da postoji bliskost u odnosu koja djetetu pruža stabilnost i emocionalnu zaštitu. Time dijete ima oslonac tijekom odrastanja što mu omogućava stabilan rast i razvoj. Ako postoji nesigurna privrženost u obitelji, ona se odlaskom člana u zatvor dodatno narušava.

Kako bi se bliskost zadržala, iznimno je važno da roditelj i dijete tijekom razdoblja izdržavanja kazne zatvora održavaju kontakte kroz posjete i različite vrste komunikacije (videopozivi, telefonski pozivi, pisanje pisama). Time zapravo grade svoj odnos, ne samo za vrijeme koje je roditelj u zatvoru, nego, također, stvaraju dobre temelje za budućnost kada će roditelj biti na slobodi.

Djeca koja imaju podržavajuće i bliske odnose s roditeljima uspješnije se nose s različitim jakim emocijama te pokazuju manje poteškoća u ponašanju. Za obitelji koje imaju snažnu emocionalnu povezanost među članovima veća je vjerojatnost da će zadržati obiteljsku povezanost tijekom izdržavanja kazne zatvora.

Ako je došlo do gubitka kontakta tijekom izdržavanja kazne zatvora, nevezano uz to je li riječ o odbijanju roditelja koji je na izdržavanju kazne, ili roditelja koji je ostao uz dijete, važno je pokušati obnoviti odnos nakon izlaska na slobodu. Možete se naći u situaciji da mislite kako je prošlo previše vremena, može vas biti strah ili sram zbog isključenosti iz djetetova života, ali nikada nije prekasno. Uz trud i poštovanje djetetovih emocija, odnos bliskosti i povjerenja može se ponovno izgraditi.

Pri tome jako je važno da djetetu kažete iskreno gdje ste bili. Ako imate jak osjećaj krivnje i srama te nikako se ne možete dovesti do toga da izgovorite naglas da ste bili u zatvoru, možete mu reći da ste donijeli neke loše odluke i imali jako težak period u životu za koji se nadate da se neće ponoviti. Prihvatite djetetovo pravo na ljutnju, povrijeđenost i tugu te dajte mu prostora i vremena da vas ponovno prihvati, uz naglasak na tome da ste tu za njega, kada mu budete potrebni. Pokušajte uspostaviti odnos poštovanja s drugim roditeljem djeteta. Svoja obećanja koja date ispunite i tako pokažite da doista želite biti dio djetetova života. Polako i strpljivo dajte svima vremena da prihvate da ste tu i da nećete više otići. To je zasigurno iscrpljujuće i kada poželite odustati jer vaš trud možda ne donosi rezultate, sjetite se da je djetetova bol zbog vašeg izostanka velika, kao i strah da opet ne odete. Sva zadržka i nepovjerenje su tu da se dijete zaštiti od ponovne boli i to je važno poštovati.

Partnerski odnosi i izdržavanje kazne zatvora jednog od partnera

Odnos roditelja među sobom snažno utječe na sliku koju dijete ima o sebi, a sukob među roditeljima itekako može negativno utjecati na njegov razvoj. Bez obzira na odnose koji odrasli imaju među sobom, **dijete se poistovjećuje s oba roditelja**. U slučaju kada je jedan od roditelja u zatvoru, dijete se suočava s velikim gubitkom i fizičkom razdvojenosti od nekoga tko ima vrlo važnu ulogu u njegovu životu. Ako čuje da se loše govori o jednom od roditelja, dijete to čuje kao da se dijelom govori loše o njemu samome, zato je važno paziti kako roditelji govore jedno o drugom kada je dijete u blizini.

Neki partnerski odnosi su neskladni i konfliktni i prije istražnog postupka i izdržavanja kazne zatvora, a često se događa da odlazak na izdržavanje kazne bude presudan za prekidanje odnosa. **Ako se veza ili brak završe, time ne prestaje roditeljska uloga i obveza koju imate prema djetetu**. Važno je da djetetu pokažete da unatoč teškoj situaciji i dalje možete među sobom komunicirati na pristojan način i tako smanjiti stres koje dijete zasigurno osjeća.

Prije nego krenete u bilo kakvo obezvređivanje svojega partnera, zapitajte se koliko vaš sukob može povrijediti dijete. Možda je loš suprug ili loša supruga, možda je učinio ili učinila puno propusta u životu, ali to ne mora značiti da ne postoji neki dio roditeljstva u kojemu bi mogao ili mogla pridonijeti. To će naravno biti vrlo izazovno ostvarivati iz kaznenoga tijela s obzirom na sve zapreke, međutim postoje načini kojima se odnos s djetetom može očuvati te razviti se tijekom izdržavanja kazne zatvora.

Ako primijetite da ne možete razgovarati sa svojim djetetom, a da pritom ne osuđujete bivšega ili sadašnjega supružnika ili partnera, potražite pomoć stručnjaka (psiholog/ psihologinja, socijalni radnik/socijalna radnica). Osuđujući komentari, ruganje, omalovažavanje i obezvrjeđivanje drugoga roditelja negativno utječu na dijete jer onda ono stvara lošu sliku o sebi.

Situacije su posebno zahtjevne u slučaju kada je postojalo obiteljsko nasilje. Važno je procijeniti kada je u interesu djeteta da održi kontakt s drugim roditeljem. Svaka obitelj ima specifičnu obiteljsku situaciju te svako dijete može imati drugačiju reakciju na iste događaje. Neka djeca osjećaju olakšanje kada roditelj ode u zatvor, a neka žele zadržati kontakt jer imaju osjećaje prema roditelju. Za pomoć se uvijek možete obratiti stručnjaku/stručjakinji te biti u kontaktu s nadležnim institucijama poput centra za socijalnu skrb i policije. Ako trebate emocionalnu podršku, dobro je potražiti i podršku psihologa/psihologinje i psihoterapeuta/psihoterapeutkinje. U teškim i izazovnim trenucima dobro je imati neutralnu osobu koja će sagledati cjelokupnu situaciju i pomoći u održavanju stabilnosti.

Ponekad je moguće da oba roditelja istovremeno izdržavaju kaznu zatvora ili se nalaze u istražnom zatvoru. Ovo je vrlo specifična i teška situacija za cijelu obitelj, a posebno za djecu koja odjednom ostaju bez oba roditelja. Djeca mogu biti povjerena na skrb nekom od članova šire obitelji, smještena u ustanovu za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili u udomiteljsku obitelj. Svi ranije opisani savjeti i upute vezano za ostvarivanje kontakta i kasniju obnovu odnosa vrijede i za ove situacije. Posebno je važno da pokušate ublažiti osjećaje koji nastaju zbog razdvajanja, zbog čega je važno održavati kontakt s trenutačnim skrbnikom djeteta, neovisno o tome radi li se o ustanovi ili drugoj obitelji. Poštujte i tražite stručne savjete oko toga kako da dijete najlakše prebrodi taj period i pripremite se na teškoće nakon povratka jer je dijete u tom periodu živjelo u sasvim drugačijem okruženju i s drugačijim rutinama. Ako je dijete bilo mlađe dobi kada ste otišli u zatvor, moguće je da će biti potrebno duže vrijeme da vas ponovno prihvati kao roditelje. U tom slučaju važno je da i sami potražite pomoć jer je riječ o emocionalno vrlo teškim i zahtjevnim situacijama.

Obiteljski odnosi nakon izlaska na slobodu

Reakcije na povratak osobe iz zatvora mogu biti vrlo raznolike, a najčešće ovise o načinu održavanja odnosa prije zatvora te za vrijeme izvršenja kazne. Također, situacija može biti vrlo različita ovisno o tome vraća li se osoba u obitelj ili ne.

Ako članovi obitelji nisu otvoreno razgovarali o odgovornosti roditelja za počinjeno djelo, možda u sebi drže dosta nakupljenih osjećaja poput ljutnje, razočaranja,

zamjeranja te gubitka povjerenja. Povratkom roditelja u obitelj može doći do različitih konflikata. Situacija je izazovna i za obitelji koje nisu održavale kontakt tijekom izvršenja kazne zatvora. Povratak će doživjeti dosta intenzivno i trebat će vremena da se svi prilagode.

Ako su brak ili veza tijekom izdržavanja kazne prekinuti, a postoje zajednička maloljetna djeca, situacija je vrlo izazovna. Ovdje je važno uspostaviti korektne odnose i određenu rutinu te otvoreno s djecom razgovarati o tome na koji način će roditelj koje je izašao na slobodu moći sudjelovati u njihovu životu. Naravno, tu govorimo o roditelju koji nije počinio kaznena djela na štetu djeteta te nije mu oduzeta roditeljska skrb.

Roditelj koji se vraća u obitelj često ima očekivanja da će se stvari odvijati jednako kako su izgledale prije zatvora. No, valja uzeti u obzir da vrijeme odvojenosti čini svoje i ne može se zanemariti. U međuvremenu djeca su odrasla, imaju drugačije potrebe, na drugačiji način komuniciraju, a i članovi obitelji su se uhodali u različite obiteljske i životne aktivnosti bez jednog roditelja. Važno je da svi članovi obitelji budu strpljivi i ostave dovoljno vremena i prostora da osoba ponovno pronade

svoje mjesto u obitelji kako bi se polako mogla uključiti u nove obiteljske rutine. U procesu prilagodbe na povratak jako je važno uvažiti dječju perspektivu te posebnu pažnju pridati njihovim osjećajima i potrebama. Bez obzira na to što je riječ o povratku roditelja u obitelj, za djecu je to i dalje promjena koja donosi nove prilagodbe i postavlja nova pitanja. U nastavku se nalaze različite faze prilagodbe na povratak roditelja u obitelj u kojima su opisane neke od reakcija koje djeca mogu imati u vezi s povratkom roditelja u obitelj. Važno je naglasiti da se svako dijete može osjećati drugačije i to na različite načine iskazivati. Ove faze služe samo kao primjeri što bi se moglo dogoditi te tu su da vam pomognu prepoznati kako se vaše dijete osjeća.

Kako djeca mogu reagirati na povratak roditelja u obitelj?

Privikavanje na povratak roditelja kod djece često ide u nekoliko faza:

- 1. Faza „ružičastih naočala“** u kojoj se djeca i drugi članovi obitelji jako trude da sve dobro funkcionira, a često u pozadini postoji visoka razina stresa.
- 2. Faza sumnje** u kojoj djeca čim osjete da mogu iskazati neku od emocija koja nije ugodna poput ljutnje, tuge ili bijesa počinju pokazivati sumnju u ulogu roditelja, motivaciju da će se ponašati u skladu sa zakonom te preispituju obećanja da će biti tu (u obitelji).
- 3. Faza otpora** u kojoj djeca testiraju roditelja i njegovu roditeljsku ulogu i ispituju svojim ponašanjem „ako budem loš/loša, hoćeš li me i dalje voljeti“. Time dijete ispituje može li roditelj izdržati roditeljski pritisak i može li dijete s njim biti sigurno.
- 4. Faza iskazivanja emocija ili povlačenja** događa se ovisno o tome koliko je okolina dijete ohrabrila (uža i šira obitelj, škola, zajednica) da iskazuje svoje osjećaje i misli – hoće li ih izraziti prema drugim članovima obitelji ili će ih zadržavati u sebi. Pogrešno je promatrati djecu koja ne iskazuju emocije kao djecu koja dobro podnose obiteljsku situaciju. Držanje emocija u sebi rizično je za daljnji razvoj slike o sebi i stvaranje mreže podrške. Jako je važno znati potražiti pomoć i podršku kada je teško!

Razvod braka – kako razgovarati s djetetom?

Ako tijekom istražnog postupka i(li) izdržavanja kazne zatvora partneri odluče da žele razvod braka ili prekid partnerskog odnosa jako je važno pristupiti djetetu na najbolji mogući način s obzirom na njegovu dob, kako bi se spriječile daljnje emocionalne i socijalne poteškoće. Morate imati na umu da je dijete već u povećanoj fazi stresa s obzirom na odvajanje od jednog roditelja te nove informacije koje dobije u vezi s razvodom roditelja rezultirat će novim stresom. No, moramo napomenuti da ponekad,

pogotovo u slučaju nasilnih i visoko konfliktnih odnosa, samo razdvajanje roditelja i razvod od osobe koja vrši nasilje u obitelji kratkoročno i dugoročno pozitivno utječe na psihološko zdravlje djeteta.

Kada govorimo o nenasilnim partnerskim odnosima i odluci o razvodu braka, dijete kroz razgovor treba dobiti sljedeće informacije:

- da bez obzira na to što se roditelji rastaju ne znači da prestaju voljeti dijete i ne prestaju biti roditelji. Ako je jedan od roditelja na izdržavanju kazne zatvora kada se donosi odluka o razvodu braka, važno je komunicirati s djetetom da će ga se bez obzira na vlastiti odnos s drugim roditeljem voditi u posjet te omogućiti mu komunikaciju videopozivima ili telefonskim pozivima. Ako je roditelj već na slobodi, jako je važno otvoreno s djetetom razgovarati o tome kako će se i u kojoj mjeri održavati susreti s roditeljem s kojim dijete ne živi.
- da će roditelji međusobno komunicirati o stvarima koje se tiču djece. Ako je jedan od roditelja izašao iz zatvora, imao je ograničene informacije o životu djeteta i mogućnosti ostvarivanja bliskosti. Bilo bi dobro da roditelji razmijene informacije i dogovore se kako će i kojim tempom donositi odluke o djeci. Ako je jedan od roditelja trenutačno na izdržavanju kazne zatvora, oba roditelja trebaju uložiti trud da osoba u zatvoru ostane bliska s djetetom s obzirom na sve okolnosti.
- da dijete zna da nije krivo za razvod roditelja i da ništa ne može napraviti da se roditelji pomire te da dijete nije krivo što je jedan od roditelja u zatvoru.
- da dijete zna da će mu drugi roditelj pomoći da ostvari kontakt s roditeljem u kaznenom tijelu (videopozivi, pisanje pisama, telefonski pozivi, redoviti posjeti).
- da dijete zna da ga oba roditelja vole bez obzira na trenutačnu situaciju koja i njima može biti teška te da im nije bilo lako donijeti ovu odluku.
- da dijete zna (ima dozvolu) da voli oba roditelja bez opterećenja međusobnim odnosima roditelja i kako će to na njih utjecati.
- da dijete zna da su roditelji otvoreni za pitanja i razgovor o ovoj temi.

Unatoč tomu što se roditelji razvode, dijete i dalje treba oba roditelja te njihovu podršku i prisutnost dok uspostavlja novu životnu rutinu.

Pitanja koja djeca mogu postavljati o roditelju koji je na izdržavanju kazne zatvora

Postoji cijeli niz pitanja koja se djeci pojavljuju i na koja bi im valjalo odgovoriti uzimajući u obzir njihovu dob i razvoj.

Za početak bitno je sagledati svijet iz perspektive djeteta. Odrasli često zanemaruju činjenicu da djeca imaju drugačiji pogled i razmišljanja te najprije je potrebno otkriti što ih najviše okupira i krenuti od toga, kako bi cjelokupna situacija njima bila što bezbolnija. Također, važno je govoriti na jasan i njima razumljiv način i ostaviti im prostor da svoje strahove i pitanja povjere i iznesu te da dobiju konkretne odgovore. U nastavku možete pročitati neke od primjera kako odgovoriti na važna pitanja.

Zašto si u zatvoru?

To je pitanje zapravo vrlo logično i vjerojatno će biti jedno od prvih na djetetovu popisu. U odgovaranju na to pitanje važno je biti iskren, ali i oprezan prilikom ulaska u detalje. „Tata je učinio nešto što nije bilo u redu i sada je kažnjen. Prekršio je određena pravila i sada mora snositi posljedice.“ Ne morate ulaziti u detalje, ali važno je da objasnite uzrok i posljedicu kako bi dijete razvilo svijest o događaju koji je zadesio obitelj i što to konkretno za njega znači. Djeca zapravo vrlo dobro mogu razumjeti što je to zakon jer su njihovi životi određeni pravilima ponašanja – onima koja su dopuštena i onima koja nisu. Na temelju toga mogu razumjeti da odrasli također imaju pravila ponašanja kojih se moraju držati i kazne ako ih prekrše.

Što će se dogoditi meni?

Odgovor na to pitanje trebao bi razjasniti sve promjene koje će dijete doživjeti da bi bilo na njih spremno. „Znam da će ti se sad život promijeniti jer mene neće biti neko vrijeme (ako je moguće navesti točno kada se osoba vraća), ali ti ostaješ u svojem domu. Kada budem znao/zнала više, vidjet ćemo kada i kako ćemo se viđati.“

Važno je objasniti djetetu kako će njegov život izgledati nakon odlaska roditelja i koje će ono promjene doživjeti u svojoj svakodnevici. Potrebno je razmisliti što je za njega bitno i tko će sada preuzeti vaše uloge. „S obzirom na to da mene neće neko vrijeme biti, ujak će te od sada voditi na nogomet.“ „Dok mene ne bude bilo, živjet ćeš kod bake i djeda.“ i sl.

Jesam li ja kriv/kriva za to što si u zatvoru?

Kao što je već ranije navedeno, djeca, pogotovo ona mlađe dobi, sklona su postupke roditelja povezivati sa sobom. Time se razina stresa pojačava jer se ona osjećaju odgovornima za nastalu situaciju, a to je za njih prevelik teret.

„Moja djela su moja odgovornost. Ništa što si ti rekao/rekla ili učinio/učinila nema veze s mojom kaznom.“ „Svatko u životu odgovara za svoje postupke, ja sada odgovaram za svoje.“ Ili „Ne, ništa što si ti napravio/napravila ili rekao/rekla nije utjecalo na to što sam ja u zatvoru. To nije ni tvoja krivnja ni odgovornost.“

Kako si odjeven i što jedeš?

Još jedno pitanje u vezi sa slikom o tome kako roditelj živi. Vrlo je banalno, ali djetetu je korisno jer mu pomažete zamisliti vašu svakodnevicu. Što bolje ispričate priču s detaljima, to ostaje manje mjesta za strahove i nerealne fantazije.

Npr. „Kada radim, moram nositi posebnu radnu odjeću, ali u slobodno vrijeme nosim što god poželim.“

Jesi li tamo siguran/sigurna?

„Zatvor je mjesto u kojemu svatko ima svoja zaduženja, među ostalim pravosudna policija je tu da nas čuva. Ako imamo neke probleme, imamo osobe kojima se možemo povjeriti.“

Mogu li s tobom razgovarati i kada te mogu vidjeti?

Važno je dati vrlo iskren i precizan odgovor na to pitanje. Dijete mora znati na koji način možete biti prisutni u njegovu životu. Svaki zatvor ima svoja pravila o kontaktima s obitelji. Važno je da se dobro informirate prije nego obećate djetetu intenzitet i količinu kontakata. Nemojte mu davati odgovor na ovo pitanje prije nego što provjerite na koji način zatvor u kojem izdržavate kaznu omogućava kontakte s obitelji. Kada saznate točne termine namijenjene dječjim posjetima te ostale mogućnosti kontakata, realno procijenite kako i kada ćete moći održavati kontakte s obzirom na ostale obveze koje imate.

Npr. „Možeš me doći posjetiti svake druge subote. Telefonom se možemo čuti dva puta tjedno.“

Što ću reći drugima kada me pitaju za tebe?

Nošenje s reakcijama okoline može biti vrlo izazovno. Djeca su suočena sa stigmom zbog postupaka roditelja. Ovdje je važno fokusirati se na pozitivne i podržavajuće osobe iz okoline te smanjiti bilo kakvu mogućnost za dodatan stres. Dijete mora znati važne informacije kako bi ih moglo proraditi. Vrlo je stresno ako ih saznaju od nekoga izvan obiteljskoga kruga.

Npr. „Ako želiš, reci da je tata u zatvoru jer mora odgovarati za svoja djela. Nemoj se sramiti zbog mojih postupaka. To nije nešto što je povezano s tobom ni na koji način. Puno ljudi te voli i brinut će se o tebi. Ako te netko zadirkuje, reci to mami, psihologu/ psihologinji u školi ili učitelju/učiteljici.“ (vjerojatno postoji netko iz okoline tko može reagirati u ovakvim situacijama te pružiti pomoć i podršku).

Kada ćeš se vratiti?

Važno je dati preciznu informaciju kao odgovor na to pitanje. To je pitanje naravno vrlo problematično u slučaju trajanja istrage kada se ne zna dužina kazne. Pokušajte biti što realniji. Nemojte davati lažna obećanja ni sebi ni djetetu. Prihvatite krajnji rok za istek kazne kao realan, sve mogućnosti ranijega otpusta tretirajte kao bonus. Također, važno je da informaciju prilagodite dobi djeteta. Tako ćete recimo mlađoj djeci reći: „Tvoja tri rođendana ću provesti ovdje.“ ili „Vidjet ćemo se sljedećeg Božića.“

Gdje spavaš, boraviš i što radiš u zatvoru?

U to su pitanje uključena i potpitanja radi li i kako provodi slobodno vrijeme te svi ostali detalji koji mogu pomoći u stvaranju slike o tome što se može raditi u zatvoru.

Pokušajte prikazati svoju svakodnevicu tako da dijete zna kako provodite vrijeme. Možda je riječ o sitnicama ili malim rutinama, ali njima će to puno značiti kada pokušaju zamisliti vaš život.

„Živim u sobi s dva cimera“, „Imam tri obroka dnevno“, „Ovdje imam posao. Pomažem u kuhinji u pripremi hrane, a poslije posla imam dodatne aktivnosti.“ „U slobodno vrijeme gledam TV, ponekad igram košarku, ako je lijepo vrijeme.“

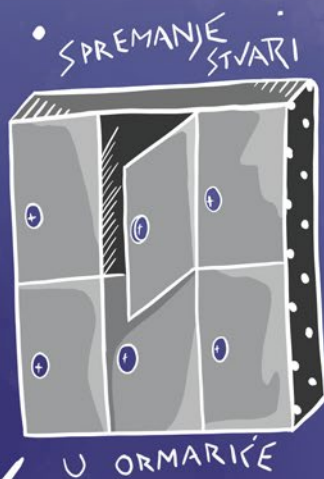
„Imam brigu i skrb, ako sam bolestan idem k doktoru. Kada sam tužan, imam ljude s kojima mogu o tome razgovarati.“

Zašto je važno razgovarati s djecom o procedurama ulaska u kazneno tijelo?

Dolazak u posjet članu obitelji koji se nalazi u zatvoru vrlo je specifično iskustvo na koje se trebaju pripremiti i djeca i odrasli. Ovdje posebno želimo napomenuti da govorimo o posjetima roditelju koji nije počinio kazneno djelo na štetu djeteta i kojemu nije oduzeta roditeljska skrb. Procedure ulaska i okruženje samoga kaznenog tijela mogu značajno utjecati na atmosferu tijekom posjeta, a posljedično i na kvalitetu obiteljskih odnosa tijekom, ali i nakon izdržavanja kazne zatvora. Važno je dobro se informirati o tome što vas sve očekuje kako biste si smanjili stres prilikom ulaska i mogli vlastito dijete pripremiti na posjet tako da mu to bude razumljivo i prihvatljivo. Time možete značajno utjecati na to na kakav će način vaše dijete doživjeti zatvor te sam posjet roditelju.

Svako kazneno tijelo ima stroga pravila ulaska i procedure koje se moraju poštovati. **Kako bismo olakšali dolazak djeteta u posjet važno je da mu unaprijed objasnimo što će se događati i što sve može očekivati.** Mnogi smatraju da zatvor nije mjesto za djecu i da ona tamo uopće ne bi trebala dolaziti pa se u skladu s time i ponašaju, međutim treba uzeti u obzir da je posjet jedino vrijeme kada roditelj može vidjeti dijete (osim ako nije ostvario pravo pogodnosti izlaska u zajednicu), a djetetu treba kontakt s roditeljem bez obzira na otežane okolnosti.

Kako biste što bolje pripremili dijete, **počnite razgovarati o posjetu mjesec dana unaprijed kako biste mu dali vremena da se prilagodi na činjenicu da posjećuje kazneno tijelo.** Naravno da to neće uvijek biti moguće, ali pokušajte mu ostaviti određeni period prilagodbe da može razmisliti o tome što ga sve čeka i postavljati vam pitanja. Kako biste mogli djetetu odgovoriti na sve ono što ga zanima, važno je da se i sami raspitate o procedurama i pravilima dolaska u posjet. Pravila imate na internetskim stranicama Ministarstva pravosuđa i uprave, a različite praktične informacije možete pronaći na internetskoj stranici Platforme za resocijalizaciju www.kakodalje.eu. Raspitajte se o procedurama specifičnog kaznenog tijela u koje dijete vodite jer svako kazneno tijelo može imati drugačija pravila. Ako u nešto niste sigurni, nazovite konkretno kazneno tijelo i raspitajte se o tome što vas zanima prije nego se zaputite u posjet.

Važno je znati da na proceduru samog posjeta značajno utječe stupanj sigurnosti kaznenog tijela/odjela u kojem se vaš član obitelji nalazi. Ako je riječ o poluotvorenim uvjetima, najčešće se radi o zasebnom prostoru za posjete koji nije toliko pod nadzorom, međutim ako je riječ o zatvorenim uvjetima, to znači da su pravila ulaska stroga i da tijekom posjeta može biti prisutna pravosudna policija, u samom prostoru ili ispred njega.

U strožim uvjetima u većini slučajeva morat ćete proći kroz sigurnosne preglede, a vjerojatno i vaše dijete. Tu praksa ovisi od kaznenog tijela do kaznenog tijela pa se unaprijed raspitajte u kojoj mjeri i kako će netko pregledavati vaše dijete. Kada se informirate o svim detaljima, možete se pripremiti na razgovor s vašim djetetom.

Ono što možete očekivati kod posjeta je nažalost dugotrajno čekanje na otvorenim, a kasnije najčešće i u zatvorenom prostoru. Čekanje prije posjeta je često mučno i dugotrajno, a u nekim slučajevima (kod istražnih zatvorenika) zna trajati dulje nego sam posjet. Pripremite dijete na to da ćete čekati i ponesite mu igračke ili slikovnice da se zabavi. Uzmite u obzir da to najvjerojatnije ne možete ponijeti sa sobom tijekom samog posjeta, nego da ćete to ostavljati u ormariću prije sigurnosne pretrage. Neka to budu lagani i savitljivi predmeti da vam ne otežavaju sam ulazak. Uzmite u obzir da bi vam djeca (pogotovo ona manje dobi) mogla biti nervozna zbog samog posjeta i čekanja pa nemojte se opteretiti s previše nepotrebnih stvari. Ponesite što manje toga i zapamtite da vam sve što nosite mora stati u ormarić u kojem ćete ostaviti sve stvari.

Nakon što ste ostavili stvari u ormariću, najčešće prolazite kroz detektor metala ili vas pravosudna policajka i(li) policajac pregledaju s ručnim detektorom metala. Važno je napomenuti da vas uvijek mora pregledati osoba koja je istog spola kao i vi te da djecu uvijek pregledavaju pravosudne policajke.

Kako biste što bolje dočarali djetetu kako ulazak u kazneno tijelo izgleda, možete pokušati s djecom nacrtati kartu ulaska u zatvor kako biste mu mogli bolje objasniti što ga sve čeka. Ako vas upita tijekom čekanja „koliko još?“, možete se poslužiti kartom da mu bolje objasnite u kojoj ste fazi ulaska (kartu ćete prilikom ulaska morati ostaviti u ormariću). To može biti avantura potrage za blagom ili istraživanje nekih nepoznatih planeta.

Objasnite djetetu što je sigurnosna pretraga i zašto se ona mora dogoditi. Napomenite mu da mu pravosudna policija ne želi nauditi, nego da je to dio njihova posla koji moraju obaviti kako bi se uvjerali da su svi sigurni. Prilikom posjeta zamolite službenike na ulazu za pomoć oko toga da se djetetu smanji strah. Često je potrebna neka mala gesta poput pozdrava ili osmijeha da se dijete osjeća sigurnije. Zamolite ih da vašem djetetu objasne kako će ga pregledati i zašto. Čim dijete ima više informacija o tome što će mu se sve događati, manje je vjerojatno da bude u strahu ili u neizvjesnosti. „Evo sada ćeš teti pokazati što imaš u džepovima. Koji prvi džep želiš pokazati prvi – lijevi ili desni?“, „Sada prolazimo kroz jedan aparat da se vidi što sve imamo.“, „Ovdje ćeš morati skinuti jaknu. Hoćeš li sam/sama ili ću ti pomoći!“ Razgovarajte s djetetom tako da mu ponudite izbor ili neku opciju koliko god ona banalno zvučala. Time mu pružate osjećaj sigurnosti jer donošenjem odluka može zadržati barem mali dio kontrole nad cijelim procesom. Također, unaprijed mu objasnite što će se događati i zašto jer se time također smanjuje strah i neizvjesnost.

Zapamtite! Kako biste mogli smanjiti stres svome djetetu i olakšati mu cijeli proces, važno je da najprije to učinite sebi samima. Ako ste vi pod stresom, bit će i vaša djeca. Dobra priprema i informiranje mogu vam olakšati cijeli proces i smanjiti stres. Kao što je vašoj djeci lakše kada znaju što se događa, isto je i kod odraslih.

Kako bismo vam pomogli, u nastavku se nalazi popis stvari koje je važno provjeriti prije nego se zaputite u posjet.

- > Koje osobne dokumente trebate ponijeti sa sobom i kakva je procedura prijma?
- > Kada je vrijeme posjeta i koliko posjet traje?
- > Koliko se otprilike čeka prije samoga posjeta?
- > Koliko osoba može doći u posjet (kako se broje mala djeca)?
- > Tko sve može biti pratnja maloljetnoj djeci prilikom posjeta?
- > Kakva je praksa ulaska – gdje se ostavljaju osobne stvari, gdje se čeka, je li na mjestu čekanja dostupan sanitarni čvor, prostor prilagođen djeci, prematalice i slično?
- > Koje su procedure sigurnosti – pretraga, prolazak kroz detektor metala?
- > Koji se predmeti smiju ponijeti sa sobom?

- > Što posjetitelji mogu donijeti zatvoreniku/zatvorenici – npr. kakva su pravila za donošenje paketa?
- > Kako izgleda sam posjet – u kakvome se prostoru odvija i što je u njemu dopušteno (npr. nije dopušteno unijeti osobne stvari u prostor dječjih posjeta, ali zatvorenik može donijeti slatkiše za djecu koje je za njih kupio u zatvorskoj kantini).
- > Postoje li aparati za kavu ili slatkiši dostupni posjetiteljima?
- > Kakav kontakt tijekom posjeta obitelj može održavati s roditeljem (npr. je li dopušten tjelesni kontakt u prostoru za posjete ili nije)?
- > Mogu li ponijeti knjigu za dijete da mu je roditelj u zatvoru pročita?
- > Na koje sve načine dijete može komunicirati s roditeljem dok je na izdržavanju kazne zatvora?
- > Ako idete u posjet kaznenom tijelu koje je prometno izolirano, informirajte se o javnome prijevozu, obližnjim kafićima, restoranima i smještaju jer ćete se možda morati koristiti navedenim uslugama.
- > Mreža podrške – gdje i kako možete potražiti pomoć kao obitelj zatvorenika/zatvorenica.

Važnost obiteljskih posjeta za vrijeme izdržavanja kazne zatvora i kvalitetnog provođenja vremena s djetetom

Održavanje kontakata s djetetom tijekom izvršavanja kazne zatvora jest otežano jer roditelja značajno ograničava u njegovoj ulozi. Više nije fizički prisutan u životu djeteta te načini i vrijeme za kontakt značajno su ograničeni jer su usklađeni sa stupnjem sigurnosti kaznenog tijela i kućnim redom. Kontakti s obitelji ne održavaju se onoliko često koliko bi osoba na izdržavanju kazne htjela – ne mogu se čuti ili vidjeti kada požele, posjete i pozivi su vremenski ograničeni, ali i sami dolasci u posjete mogu za obitelj i dijete biti stresni. Roditelj se zbog svih okolnosti može osjećati bespomoćno, nedovoljno i frustrirano, a i sami obiteljski odnosi se mogu narušiti.

Kvaliteta provedenog vremena tijekom izdržavanja kazne zatvora može biti dodatno ugrožena činjenicom da su uvjeti posjeta dosta ograničeni. Ne postoji puno predmeta koji se smiju unijeti u prostor samih posjeta te u većini slučajeva posjeti se nadziru – pravosudni policajci su negdje u blizini ili je dijete upravo prošlo kroz sigurnosne pretrage koje ga mogu uzrujati i stvoriti mu nelagodu. Sve to može utjecati na kvalitetu samih posjeta i ostvarivanje bliskosti. S druge strane odrasle osobe u obitelji često imaju mnoge teme o kojima žele razgovarati tijekom posjeta, a koje se u tom trenutku mogu učiniti važnije od razgovora „kako je bilo u školi“. Financijski problemi, nerazriješeni sukobi odraslih, ljutnja prema članu obitelji u zatvoru zbog loših životnih odluka te ostale okolnosti obiteljskog života mogu zasjeniti važnost razgovora s djetetom. Ostavite razmjenu informacija s osobom u pratnji za posljednjih 5 minuta ili još bolje, za telefonski poziv. Nemojte zaboraviti da su „dječja posla“ jednako važna kao i razgovori odraslih koliko god situacija u obitelji bila teška. Nemojte dozvoliti da cijeli posjet prođe u tome da se vi posvećujete odraslima, a vaša djeca se u zasebnom kutu igraju. Ona trebaju vašu pažnju bez obzira na sve okolnosti, a na vama je da to prepoznate jer bez obzira na dob vašeg djeteta i ograničene uvjete u kojima se trenutačno nalazite, postoje aktivnosti i teme u koje se zajedno možete uključiti.

Okruženje u kaznenom tijelu može vas ograničiti u načinu i vremenu koje ćete provesti s djetetom, ali vas ne mogu ograničiti u vašoj brizi i ljubavi.

Kaznionice i zatvori većinom imaju posebne prostorije za posjete djece i obitelji. U tim prostorijama se često nalaze igračke, bojice, flomasteri, papiri, dječje knjige i sl. Pokrenite zajedničke aktivnosti kao što su:

- crtajte obitelj s djetetom;
- izražavajte osjećaje crtežima;
- igrajte se s mlađom djecom plišanim igračkama;
- igrajte se uloga – pijte čaj, kavu, jedite i sl.;
- razgovarajte s djecom o njihovom uobičajenom danu, aktivnostima i sl.;
- dogovorite s djecom aktivnosti za sljedeće susrete.

Zapamtite, djeca grade vlastitu vrijednost po onome kako ih roditelji vide. Pokažite im da su važni. Ne ostavljajte ih da se sami zabavljaju, spustite se na pod i igrajte se s njima. Smijte se, iako je teško. Grlite ih. Razgovarajte s njima. Saznajte važne informacije o svom djetetu. Kako provodi vrijeme? Tko su mu najbolji prijatelji? Kako provodi slobodno vrijeme? Voli li crtati? Plesati? Gledati filmove? Što voli u školi? Koji mu je najdraži predmet, a koji najteži? Ako dijete primjerice voli dinosaure, dogovorite se da do sljedećeg posjeta nauči nešto o dvije nove vrste i donese vam crteže. Na taj način odnos se razvija i kad niste zajedno te dijete će imati manji osjećaj odvojenosti od roditelja.

Zavisno od djetetove dobi, ali i uzimajući u obzir okolnosti u kojima se susret odvija, dijete možda neće biti spremno i otvoreno na razgovor odmah po dolasku. I bez okolnosti koje u zatvoru otežavaju komunikaciju, roditeljima je često izazovno razgovarati s djecom, pogotovo s adolescentima. Osigurajte im vrijeme da se prilagode novoj situaciji i poštuju njihove granice. To znači da ćete obratiti pažnju na to kako se vaše dijete trenutačno osjeća, što ga plaši? Zbog čega se ljuti, kako se nosi s cijelom situacijama. **Dajte si vremena da vidite u kakvom je zapravo stanju vaše dijete i u skladu s onime što vidite prilagodite svoj pristup prema njemu.** Takav proces možemo nazvati usklađivanjem djetetovih potreba i naših odgovora na njih. Pitajte ga kako se osjeća i uvažite ono što vam kaže. Nemojte ga prisiljavati na stvari koje ne želi, koliko god vam to teško bilo. To se odnosi i na samo pitanje kako se osjeća

jer dijete možda neće biti spremno podijeliti s vama taj odgovor, a možda ni ne zna odgovor na to pitanje. Ako djeca o nečemu odbijaju pričati, poštujte to i pokušajte pronaći temu o kojoj im je ugodno razgovarati. Tijekom susreta s djetetom prepustite njemu da odabere aktivnosti ili teme razgovora. To znači da roditelj ne nameće svoje ideje, već slijedi dijete u aktivnosti koje je ono samo odabralo. Može se dogoditi da je roditelj za taj susret isplanirao kako će zajedno nacrtati sliku njihove obitelji ili kako će razgovarati o ocjenama u školi, a da dijete taj dan jednostavno nije željelo prihvatiti opisanu aktivnost i da je susret prošao u tihom razgovoru ili vožnji autića. Važnije je čuti svoje dijete, dopustiti ponašanja koja su mu u tom trenutku prirodna i prihvatljiva nego ići za ispunjavanjem svojih planova kako biste mogli reći da ste kvalitetno proveli zajedničko vrijeme. Osim toga, igra pozitivno utječe na pamćenje, stvaranje asocijacija te apstraktno razmišljanje što je potrebno za prelazak iz vrtića u osnovnu školu, kao i za učenje primjerenih načina rješavanja problema, sagledavanja mogućnosti i donošenja odluka te na razvoj samopouzdanja i socijalnih vještina. Također, **igra osigurava osjećaj zadovoljstva i sreće, intimnosti, prisnosti i voljenosti te smanjuje stres i tjeskobu jer se stresne situacije igrom „odrade“.**

Biti roditelj često je jedna od najvažnijih, ali i najzahtjevnijih uloga s kojom se osoba u životu susreće. Slijedeći ove smjernice možete učiniti male korake koji mogu izazvati velike promjene u odnosu vas i vašeg djeteta s kojima i sama djeca mogu biti zatečena. Nekom će djetetu zainteresiranost roditelja biti dovoljan poticaj za spontano iznošenje brojnih ideja o tome što želi raditi s njim dok će se neki roditelji morati više potruditi da saznaju što njihovo dijete želi ili će mu sami predložiti kako bi mogli provesti vrijeme posjeta.

Ako nemate ideju kako biste razgovarali s vašim djetetom, potražite pomoć, a u tekstu koji slijedi možete pronaći različite ideje kako to učiniti. Ako se trenutno nalazite na izdržavanju kazne zatvora, zamolite svog službenika tretmana za podršku. Ako ste već na slobodi, možete se obratiti obiteljskom centru ili nekoj od organizacija civilnog društva koje pružaju podršku roditeljima. Više potražite u poglavlju Mreža podrške ili na internetskoj stranici Platforme za resocijalizaciju www.kakodalje.eu.

ZADATAK – s djetetom obilježite na crtežu kako i gdje u tijelu osjećamo pojedine emocije

TUGA

LJUTNJA

STRAH

SRAM

GAĐENJE

LJUBAV

RADOST

IZNENAĐENJE

LJUBOMORA

Kaznionica u Lepoglavi - prostorija za posjete malodobne djece zatvorenicima

Kaznionica u Lepoglavi - prostorija za posjete malodobne djece zatvorenicima

Zatvor u Gospiću - prostorija za posjete malodobne djece zatvorenicama i zatvorenicima

Zatvor u Rijeci - prostorija za posjete malodobne djece zatvorenicama i zatvorenicima

Korištenje pogodnosti izlazaka i povratak u obitelj po izvršenju kazne ili za vrijeme uvjetnog otpusta

Izlazak očeva na slobodu nakon završetka izdržavanja kazne često je pun izazova. Kaznionice i zatvori često ili nemaju plan nakon izdržavanja kazne ili plan nije adekvatan za cjelovitu podršku uključivanja očeva u njihove domove i zajednicu. Nedostatak strukturiranog plana može imati negativan utjecaj na ujedinenje obitelji i uključivanje očeva u brigu oko djece.

Preporuke očevima su suradnja sa službenicima u kaznionici, zatvoru ili vanjskim suradnicima iz civilnog sektora koji nude usluge podrške nakon izlaska na slobodu. Važno je razgovarati o svim mogućim izazovima na putu izlaska iz zatvora i povratka u zajednicu kao što su zaposlenje, smještaj, odnosi s obitelji, povratak u samu zajednicu, organizacija slobodnog vremena i drugi važni dijelovi svakodnevice.

**Podršku oko vlastitih potreba povežite s potrebama djece.
U zajednici često postoje podrške roditeljima u vidu grupne potpore
ili individualnog savjetovanja.**

Dijete može imati poteškoće oko prilagodbe povezane s očevim povratkom, čemu treba pristupiti iskrenom komunikacijom i osjetljivošću na djetetove potrebe. Istovremeno, preporučuje se uključivati se u svakodnevne aktivnosti i brigu oko djeteta.

U nastavku su ponuđeni načini komunikacije i aktivnosti očevima po povratku u obitelj, bilo po povratku po izvršenju kazne ili tijekom pogodnosti korištenja pogodnosti izlaska. Načini komunikacije i aktivnosti podijeljeni su po dobi djece.

Djeca u dobi do 18 mjeseci

Komunikacija:

- Razgovarajte s djetetom ugodnim umirujućim glasom i jednostavnim jezikom.
- Slušajte i odgovarajte na zvukove svog djeteta i oponašajte ih.
- Budite svjesni govora tijela svoje dojenčadi koji prenosi neugodu, strah, glad, umor itd.
- Govorite djetetu otvoreno da ga volite.

Aktivnosti:

- > Uključite se u razne didaktičke igre primjerene djeci ove dobi poput slagalica, igara sa zvukovima i oblicima, kockicama i slično.
- > Čitajte i pjevajte djetetu često.
- > Istražujte s djetetom prostor u domu, u parku, u novom okruženju itd. Zadržite se na onoj aktivnosti koja se djetetu sviđa.

Djeca u dobi od 18 do 36 mjeseci

Komunikacija:

- > Imenujte predmete, opisujte događaje i osjećaje svog djeteta kako biste mu pomogli da nauči nove riječi. Na primjer, kada vidite da je dijete ljuto ili tužno, recite mu „Vidim da si tužan/ljut. Želiš li mi reći nešto o tome? Trebaš li zagrljaj?“
- > Kada se dijete ponaša za vas neprihvatljivo, objasnite mu koje su moguće posljedice. Ako vas udari tijekom igre, jasno mu recite „Mene to boli. Molim te da prestaneš. Ako ne prestaneš, ja ću se sada prestati igrati s tobom.“ Ako dijete ne prestane, držite se onoga što ste mu rekli i odgovorite „Rekao sam ti da ću se prestati igrati s tobom ako me opet udariš. Udario si me i sada ću se maknuti. Malo poslije se opet možemo igrati, ali ne želim da me udaraš.“
- > Kada se dogovarate oko nekih aktivnosti, dopustite djetetu izbor. Ako nema mogućnosti izbora, možete mu ponuditi da bira na koji će se način odvijati aktivnosti. Na primjer, „Hoćeš li da ti ja perem zube ili mama?“, „Idemo spavati, želiš li da čitamo o životinjama ili autima?“, „Sad moramo u vrtić, hoćeš li sam hodati do auta ili da te nosim?“ Neka taj izbor bude za vas prihvatljiv i poštujujte ono što dijete izabere.
- > Pitajte dijete što je radilo danas (u vrtiću ili kod bake) i pokažite iskreno zanimanje za odgovor.
- > Jasno govorite o svojim emocijama „Volim te.“, „Zabrinuo sam se.“, „Naljutio sam se, sada više nisam ljut.“

Aktivnosti:

- > Igrajte se sa svojim djetetom (igranje životinja iz džungle, vatrogasca, itd.). Glumite vatrogasca koji gasi požar, opasnog tigra koji lovi antilopu ili liječnika koji liječi bolesnika.
- > Čitajte, pjevajte i pričajte priče itd.
- > Odvedite dijete u park, penjite se, igrajte se na ljuljačkama, toboganima i sl.
- > Budite kreativni i istražujte kroz igru.

- > Uključite svoje dijete u neke jednostavne zajedničke zadatke, kao što su pranje automobila, rad u vrtu, iznošenje smeća i sl.
- > Gradite i stvarajte stvari od kockica, gline, pijeska, itd.

Djeca u dobi od 3 godine

Komunikacija:

- > Nudite im nova iskustva za proširivanje njihovih sposobnosti, kao što su čitanje knjiga, recitiranje jednostavnih pjesama, pjevanje pjesama, zapisivanje priča, crtanje i bojenje itd.
- > Umjesto da djetetu govorite što su neprihvatljiva ponašanja, preusmjerite ih. Umjesto da djetetu kažete „Nemoj udarati po stolu“ ili „Nemoj vikati“, uputite ga „Pogledaj, ovdje imaš kockice kojima možeš svašta složiti, a ja ću ti u tome pomoći“; „Ovdje ne smijemo biti jako glasni jer su i drugi ljudi tu i žele razgovarati. Hajdemo uzeti olovku pa mi nacrtaj što mi želiš reći.“
- > Jasno govorite o svojim emocijama „Volim te.“, „Zabrinuo sam se.“, „Naljutio sam se, sada više nisam ljut.“

Aktivnosti:

- > Pušite balončiće.
- > Puštajte zmajevе, organizirajte piknik, igrajte se u parku itd.
- > Učite dijete voziti tricikl, hvatati i udarati loptu, izbjegavati zapreke itd.
- > Crtajte zajednička iskustva, koristite se kolažom.
- > Potičite dijete da prepričava zajedničke događaje. Može ih i crtati.
- > Uključite svoje dijete u neke od vaših jednostavnijih zadataka, kao što su pranje automobila, radove po vrtu, iznošenje smeća i sl.

Dijete u dobi od 4 do 5 godina

Komunikacija:

- > Razgovarajte s djetetom, upotrebljavajte nove riječi, nemojte tepati nego razgovarajte kao s drugom odraslom osobom. Ako vas dijete pita za neke riječi ili pojavu, zajednički potražite objašnjenje na internetu ili u enciklopediji.
- > Jasno govorite o svojim emocijama „Volim te.“, „Zabrinuo sam se.“, „Naljutio sam se, sada više nisam ljut.“
- > Pokažite iskreno zanimanje za djetetov dan, osjećaje, misli, prijatelje itd.
- > Podržite dijete u igri svakodnevnih situacija. Možda će se htjeti stalno igrati neke

situacije koje se boji (na primjer, potresa ili odlaska liječniku), što je jako bitno za rješavanje strahova. Postavljajte djetetu pitanja o tome što želi raditi i na koji način, dajte mu prijedloge kako to učiniti i dopustite mu da isproba aktivnosti na svoje načine.

- Skrenite djetetovu pažnju na okoliš koji ga okružuje i njihovu ulogu u našem svijetu. Na primjer, iz sivih oblaka pada kiša, a iz bijelih najčešće ne. Rijeka teče od jednog grada do drugog. Sunce sija, grije nas i daje biljkama hranu.
- Razvijajte djetetove socijalne i pregovaračke vještine. Pokažite primjerom i prijedlogom kako riješiti problem u igri ili sukob s prijateljem. Kada dođe do neslaganja oko sljedeće igre, predložite im kompromis. Ako se recimo jedno dijete želi igrati u pijesku, a drugo s loptom, pokažite im da se mogu dogovoriti da se najprije nekoliko minuta igraju loptom, a onda u pijesku. Drugog dana mogu napraviti isto, ali obrnutim redoslijedom, najprije nekoliko minuta u pijesku, a onda igranje loptom. Ako dođe do tučnjave, nemojte se i vi naljutiti nego čučnite među njih i razgovarajte o tome što se dogodilo i kako se na bolji način drugi put može riješiti sukob.
- Zamišljajte neke situacije koje se događaju na igralištu ili s drugom djecom, koje su možda nepravedne. Razgovarajte s djetetom o svim mogućim rješenjima. Na primjer, što sve može napraviti ako neko dijete ne poštuje red nego neprestano preko reda ide na tobogan. Kako postupiti ako neko dijete uzme loptu i ne želi ju vratiti. Što učiniti ako mu se neko dijete smije ili mu se ruga.
- Naučite dijete raznim vještinama kao što su hvatanje lopte, vožnja bicikla, veživanje čvorova, skakanje užetom itd.

Aktivnosti:

- Istražujte životinje, biljke, vodu, građevine itd.
- Zajedno radite u vrtu, izrađujte igračke ili popravljajte probušene gume.
- Crtajte, slikajte, koristite se glinom i sl.
- Pripremite obrok po jednostavnom receptu, dopuštajući djetetu da sudjeluje u pomaganju.
- Slažite predmete zajedno – bombone, gumbice, kamenje, lišće itd.
- Igrajte društvene igre primjerene dobi, poput UNO-a, *Pogodi tko*, slažite zajedno *puzzle* i slično.
- Igrajte grupne sportske igre s djetetom i obitelji ili prijateljima, poput nogometa, gađanja lukom i strijelom (igračka od gume koja je sigurna za djecu), graničara, badmintona i sl.

Dijete u dobi od 6 do 8 godina

Komunikacija:

- > Crtajte, pričajte i pišite o zajedničkim aktivnostima.
- > Ispričajte djetetu priče o sebi kada ste bili u njegovoj dobi – što ste radili nakon škole, koji su bili vaši interesi, o čemu ste voljeli učiti, pričajte o vama značajnim događajima itd.
- > Gledajte vaše stare fotografije i podijelite s djecom priče o odrastanju.
- > Jasno govorite o svojim emocijama „Volim te.“ „Zabrinuo sam se.“ „Naljutio sam se, sada više nisam ljut.“
- > Čitajte djeci knjige, podsjećajte ih na ispričane i pročitane priče potičući ih da ih i oni prepričavaju.

Aktivnosti:

- > Pomozite djeci da napišu priče o iskustvima u svom životu koja su za njih važna.
- > Zajedno radite poslove oko kuće ili u vrtu.
- > Aktivno uključite djecu u jednostavne zadatke, na primjer u čišćenje, nabavku namirnica ili planiranje tjednog jelovnika.
- > Izvucite stari fotoalbum i ispričajte djetetu priče o raznim fotografijama.

- Igrajte društvene igre primjerene dobi, poput *Čovječe ne ljuti se*, *Monopoly*, *Pictionary* i slično.
- Zajednički radite eksperimente. Na internetu postoje brojna videa s eksperimentima s običnim namirnicama koje se mogu naći u kućanstvu koje možete na siguran način raditi s djetetom. U trgovinama s igračkama mogu se naći i posebni setovi za eksperimente poput izgradnje vulkana, igre s magnetima i slično.
- Zajednički izgrađujte modele od Lego kockica ili od setova za modele – planeta, građevina i slično.
- Igrajte grupne sportske igre s djetetom i obitelji ili prijateljima, poput nogometa, gađanja lukom i strijelom (igračka od gume koja je sigurna za djecu), graničara, badmintona i sl.

Dijete u dobi od 8 do 12 godina

Komunikacija:

- Jasno govorite o svojim emocijama „Volim te.“, „Zabrinuo sam se.“, „Naljutio sam se, sada više nisam ljut.“
- Provedite vrijeme slušajući i razgovarajući o djetetovu danu.
- Pokažite iskreno zanimanje za djetetove prijatelje, interese, misli, osjećaje i aktivnosti.
- Pričajte o zajedničkim iskustvima.
- Razgovarajte o ekologiji i recikliranju, brizi o planetu, životinjama i okolišu.
- Razgovarajte o brizi o starijima i nemoćnima, važnosti brige o prijateljima i članovima obitelji.

Aktivnosti:

- Čitajte knjige svojoj djeci.
- Zajedno radite na sadnji i brizi o vrtu, popravljanju bicikla, izgradnji makete aviona, organizaciji garaže itd.
- Posjetite zoološki vrt, zabavni park, sajmove, nacionalne parkove, obližnje jezero itd.
- Igrajte društvene igre primjerene dobi, poput *Čovječe ne ljuti se*, *Monopoly*, *Pictionary*, *Trivial Pursuit* i slično.
- Zajednički radite eksperimente. Na internetu postoje brojna videa s eksperimentima s običnim namirnicama koje se mogu naći u kućanstvu koje možete na siguran način raditi s djetetom. U trgovinama s igračkama mogu se naći i posebni setovi za eksperimente poput izgradnje vulkana, igre s magnetima i slično.

- > Zajednički izgrađujte modele od Lego kockica ili od setova za modele – planeta, građevina i slično.
- > Igrajte grupne sportske igre s djetetom i obitelji ili prijateljima, poput nogometa, gađanja lukom i strijelom (igračka od gume koja je sigurna za djecu), graničara, badmintona i sl.
- > Zajedno skuhajte svoj omiljeni obrok.
- > Vodite dijete na piknike i planinarenje.
- > Uključite prijatelje svog djeteta u neke od vaših zajedničkih aktivnosti.
- > Podržite dijete u pomaganju drugima (na primjer, potaknite dijete da ode u trgovinu po namirnice za starijeg susjeda), izaberite neku dobrotvornu akciju u kojoj možete zajedno sudjelovati i pomagati.

Dijete u dobi od 13 do 18 godina

Komunikacija:

- > Odvojite vrijeme s djetetom za raspravu o njegovim i(li) njezinim budućim planovima i ciljevima poput srednjoškolskih aktivnosti, zabavi s prijateljima, različitim interesima itd.
- > Pričajte djetetu o sebi u njihovoj dobi – zabavne uspomene, glavni događaji, neugodna ili smiješna iskustva, što ste radili nakon škole, što ste radili u slobodno vrijeme, koje ste hobije imali, s kim ste se družili itd.
- > Koristite se starim fotografijama za razmjenu priča i iskustava o vama kad ste odrastali (pogotovo kad ste bili u njihovim godinama).
- > Izrazite im otvoreno svoje osjećaje – ljubav, oprost, vlastite vrijednosti, brige, itd.
- > Iskažite iskreno zanimanje za djetetove osjećaje, misli, interese, prijatelje, brige itd.
- > Kad razgovarate, nemojte se bojati „teških tema“ poput nasilja, seksualnih i ljubavnih odnosa ili konzumacije alkohola, cigareta i droga. Budite odgovorni, nemojte osuđivati i informirajte dijete o važnosti brige o sebi. Sve ono što ste do sada radili omogućit će vam da vam se dijete povjeri i da imate iskren odnos. Ako trebate pomoć oko razgovora s djetetom o tim temama, potražite savjet i pomoć.

Aktivnosti:

- Zajedno radite kućanske poslove i dopustite djetetu da aktivno sudjeluje u održavanju doma (sitni popravci, uređivanje prostora, sastavljanje namještaja i slično).
- Idite zajedno u kupovinu – namirnice, odjeća itd.
- Zajedno se bavite sportom – košarkom, nogometom, tenisom, plivanjem, biciklizmom, itd. Provodite vrijeme zajedno na otvorenom – piknik, kampiranje, ribolov, planinarenje, itd.
- Idite u kino ili na utakmice.
- Zajedno skuhaite svoj omiljeni obrok i jedite obroke zajedno.
- Zajedno proslavite praznike.
- Igrajte grupne sportske igre s djetetom i obitelji ili prijateljima, poput nogometa, graničara, badmintona i sl.
- Uključite prijatelje svog djeteta u neke od vaših zajedničkih aktivnosti.
- Podržite dijete u pomaganju drugima (na primjer, potaknite dijete da ode u trgovinu po namirnice za starijeg susjeda), izaberite neku dobrotvornu akciju u kojoj možete zajedno sudjelovati i pomagati.

Specifičnosti očinske uloge s obzirom na iskustvo zatvora

Otvorena komunikacija očeva s djecom i ostvarivanje kvalitetnog kontakta djeteta i oca koji je na izdržavanju kazne ili izlazi na slobodu važni su čimbenici kvalitete obiteljskih odnosa. Redovita i kontinuirana komunikacija između djece i očeva neophodna je za održavanje privrženosti među njima, ali i za kvalitetnu obiteljsku dinamiku nakon razdvajanja.

Neke od općih smjernica za očeve koje značajno mogu utjecati na privrženost s djecom za vrijeme izdržavanja kazne zatvora te nakon izlaska na slobodu su:

- Ako više niste u vezi/braku s majkom vašeg djeteta ili ste u konfliktnom odnosu, nužno je uspostaviti i održavati pozitivan odnos. Zbog djece nužna je međusobna komunikacija i poštovanje.
- Budite strpljivi. Nekada članovima obitelji treba vremena da se prilagode na novonastalu situaciju (odlazak u kazneno tijelo ili povratak na slobodu).
- Informirajte se o mogućim načinima komunikacije s djetetom – posjeti, pisma, telefonski pozivi ili videopozivi i slično. Ove informacije možete dobiti od službenika tretmana.

- Izradite plan viđanja/kontaktata s djetetom i slijedite ga (napravite raspored kontakata s obzirom na realne mogućnosti, uključite igre, razgovore i druge aktivnosti).
- Kada djeci objašnjavate razloge zbog kojih trenutačno niste zajedno, budite iskreni, međutim, uzmite u obzir njihovu razvojnu dob i u skladu s njom ih informirajte.
- Djeci dajte do znanja koliko su vam važna, no uzmite u obzir da ona prolaze kroz različite emocije zbog odvojenosti od vas i da možda neće reagirati kako očekujete.
- Kako biste uspostavili i održavali kvalitetne obiteljske odnose, spremno razgovarajte o svojim greškama i propustima.
- Koliko vam okolnosti dopuštaju, osigurajte svojoj djeci emocionalnu, psihičku i financijsku sigurnost.
- Budite dosljedni u planu posjeta i komunikacije s obitelji koju ste najavili kako bi djeca osjećala sigurnost.
- Ne očekujte od djece previše, postavite realna očekivanja. Poštujte i njihove želje.
- Vodite računa o djeci važnim datumima, obiteljskim proslavama, prigodama, rođendanima i slično. Ako postoje mogućnosti, izradite im poklon ili čestitku.
- Iskoristite vrijeme tijekom izdržavanja kazne zatvora. Možete se uključiti u razne programe koji se održavaju u zatvorima kao što su grupe za roditeljstvo, treninzi kontrole ljutnje, nastavak obrazovanja i drugo.
- Možete djeci pisati pisma u kojima ćete ispričati razne priče, podijeliti zajedničke uspomene, priče za laku noć ili sl.
- Djeca često ne mogu izraziti kako se točno osjećaju, pomozite im i budite strpljivi.
- Prije izlaska iz zatvora, bilo na pogodnost izlaska ili po završetku kazne, uključite se u programe za pripremu postpenalnog otpusta.
- Izlazak može biti vrlo izazovan, iako ste djeci nedostajali treba im vremena da se prilagode na promjenu. Napravite realan plan i slijedite ga i u teškim trenucima.

RJEŠENJE ZADATKA – označeni modeli čovjeka s emocijama

TUGA

LJUTNJA

STRAH

SRAM

GAĐENJE

LJUBAV

RADOŠĆ

IZNENAĐENJE

LJUBONORA

Kako pripremiti dijete na izlazak roditelja iz zatvora

Ako ste izdržali kaznu i sada ste u procesu prilagodbe na život na slobodi, pred vama su mnogi izazovi u vezi s uspostavljanjem bliskosti s djetetom. Iako više niste u ograničenim uvjetima, i dalje postoji vrijeme koje je vaše dijete provelo fizički odvojeno od vas kada ste imali vrlo ograničene mogućnosti sudjelovanja u njegovu životu. Sada se nalazite u poziciji kada imate priliku ponovno uspostaviti odnos s djetetom. Nevezano uz to u kakvim ste kontaktima bili prije ili tijekom izdržavanja kazne sada imate drugu priliku. Pokušajte saznati što se sve događalo s vašim djetetom dok ste bili odsutni. Pitanja poput „Čime se baviš? Kako je u školi? S kime se družiš?“ mogu zvučati nevažno, ali su dobra početna točka za novi početak. Ako su vam odnosi s djetetom bili ograničeni ili nisu postojali, nemojte gubiti nadu. Ako vam je teško i ne znate kako uspostaviti kontakt, potražite podršku. Postoji cijeli niz institucija i udruga koje vam mogu pomoći u uspostavljanju kontakta s djetetom.

Kako biste mogli ponovno uspostaviti odnos s djetetom prije svega, važno je zapitati se što je djeci važno? Kvaliteta zajednički provedenog vremena važna je za sve roditelje i djecu. Hoćete li vrijeme provesti s djetetom u igri, razgovarajući o njegovom ili njezinom tjednu u školi, problemima s kojima se susreću ili će to vrijeme biti provedeno sjedeći zajedno na kauču dok svatko gleda u svoj mobilni telefon, ali krajnji rezultat je neusporediv. Djetetu će više značiti deset minuta koje ste proveli s njim igrajući društvene igre nego sat vremena zajedničkog gledanja televizije. Usmjerenost na dijete, poklanjanje pažnje njegovim osjećajima, interesima i brigama djetetu šalje jasnu poruku kako vam je važno, da za njega brinete i da ste mu posvećeni, a time i gradite iskren i zdrav odnos roditelj – dijete.

I u situacijama kada su obiteljski odnosi održavani tijekom izvršavanja kazne zatvora, sam povratak u obitelj djeci može biti stresan. U situaciji kada je kazna zatvora duže trajala, očekivano je da su se djeca i drugi članovi obitelji prilagodili na život bez roditelja te stvorili neke nove rutine. Povratak roditelja koji je bio na izvršavanju kazne zatvora utječe na promjenu odnosa u obitelji te bit će potrebno izvjesno vrijeme za prilagodbu.

U nastavku se nalaze neki od savjeta kako dijete što bolje pripremiti na povratak roditelja u obitelj:

- Važno je da dijete tijekom izvršavanja kazne zatvora bude u kontaktu s roditeljem koji je u zatvoru (posjeti, videopozivi, telefonski pozivi, pisanje pisama) kako bi oboje imali priliku biti uključeni u život jedno drugoga što jako olakšava povratak roditelja u obitelj.
- Ako tijekom izdržavanja kazne zatvora roditelja nije bilo moguće organizirati posjete djeteta, važno je razgovarati s djetetom o proteklom razdoblju – kako se osjećalo, što je mislilo, što misli o dolasku roditelja, što mu želi ispričati i slično. Važno je naglasiti djetetu da nije odgovorno za to što roditelja nije bilo.
- Najavite djetetu točan dan kada će roditelj biti pušten iz zatvora, informirajte dijete o tome tko će otići po njega i prevesti ga do kuće.
- Dajte djetetu slobodu da roditelju izradi neki crtež ili pismo dobrodošlice.
- Razgovarajte s djetetom o tome da je sasvim u redu osjećati različite osjećaje zbog povratka roditelja. Naglasite mu da može u jednom trenutku biti sretno, no u drugom trenutku, posebno kada roditelj dođe, biti zbunjeno zbog svih promjena koje se događaju.
- Ako nije bilo kontakta između djeteta i roditelja, objasnite djetetu da je u redu ako ne želi odmah razgovarati s roditeljem. Ovdje je važno da roditelj bude spreman na to da će ga dijete možda odbijati u njegovim nastojanjima da uspostavi kontakt.
- Razgovarajte s djetetom o tome da i odrasli trebaju vremena da se prilagode svim promjenama koje se u obitelji događaju.
- Informirajte dijete kako će život roditelja koji se vraća iz zatvora izgledati – hoće li imati neke tjedne sastanke sa stručnim osobama, hoće li tražiti posao i sl.? Možete pogledati cjelinu s pitanjima djece koja vam mogu poslužiti kao smjernice za ovaj razgovor.
- Važno je da dijete i dalje pohađa školske i izvanškolske aktivnosti, bavi se svojim hobijima i druži s prijateljima. Kada se događaju različite promjene koje utječu na cijelu obitelj, dijete treba osjećaj poznate rutine tako da je važno zadržati dosadašnje aktivnosti zbog osjećaja sigurnosti.
- Ako niste imali kontakt s djetetom tijekom izdržavanja kazne zatvora te ne vraćate se u obitelj, napravite plan kako biste uspostavili odnos s djetetom te podijelite ga s drugim roditeljem. Podršku možete zatražiti od centra za socijalnu skrb (Odjel za brak, djecu i obitelj).

Pitanja koja djeca mogu imati nakon izlaska roditelja iz zatvora

Vrijeme povratka u obitelj nakon izdržavanja kazne zatvora najčešće će stvoriti dosta stresa, posebno ako je roditelj bio odsutan u nekom dužem periodu. Dio pitanja koja se tada mogu javiti djeci može biti sličan onima koje ima dijete za vrijeme roditeljeva izdržavanja kazne.

Ako vas nisu imala priliku posjetiti ili s vama češće kontaktirati dok ste bili u zatvoru, djecu i dalje može zanimati što ste radili u kaznenom tijelu te kako vam je izgledao dan. Nadalje, **koju ćete ulogu sada imati u njihovu životu** i u obitelji centralno je pitanje koje djeca možda neće znati točno kako ga postaviti, ali će ih okupirati. **Na koji način ćete biti uključeni u njihov život** odgovor je koji trebaju dobiti od vas kako bi znali što mogu očekivati te koliko na vas mogu računati. O ovome jako ovisi u kakvom ste odnosu s partnerom/partnericom i vraćate li se u obiteljski dom ili ne. Važno je da na sva ta pitanja dajete iskren odgovor, u skladu s trenutačnom situacijom. Nemojte lagati, nemojte uljepšavati, a ako ni sami niste sigurni, recite da je to nešto o čemu i dalje razmišljate. Pitajte dijete što ono misli o tim pitanjima i što bi ono htjelo.

„Hoće li opet u zatvor?“ To je jedno od jako važnih pitanja o kojem treba razgovarati. Ako dijete misli da ćete opet morati otići u kazneno tijelo, može se od vas udaljiti kako bi se zaštitilo od proživljavanja ponovnog gubitka. Također, važno je uzeti u obzir da je moguće da je dijete razočarano vašim postupcima u prošlosti te da je izgubilo u vas povjerenje. Kakve god vaše namjere bile, važno je da jasno kažete djetetu što može od vas očekivati i što će se dalje u budućnosti događati. Ako ste izašli na slobodu, a protiv vas se vode neki drugi kazneni postupci, važno je da djetetu objasnite što se sve može dogoditi u budućnosti (oslobađajuća ili osuđujuća presuda). Time mu ostavljate vremena da može proraditi takvu vrstu informacije i priviknuti se na situaciju, ali i stvarate odnos povjerenja jer bez obzira na težinu cijele situacije dijete može računati na to da ćete biti iskreni prema njemu te ga time zapravo uključujete u svoj život. Ako nemate odgovore na neka važna pitanja u vezi s budućim izdržavanjem kazne, važno je reći da u tom trenutku ne znate odgovor, ali da ćete podijeliti informaciju u onom trenutku kada ju budete znali.

Ako je došlo do prekida veze ili braka te ne vraćate se u obiteljski dom, važno je da dijete zna na koji ćete način biti prisutni u njegovu životu. U takvoj situaciji **djecu mogu zanimati i drugi različiti aspekti vašeg života poput gdje ćete živjeti, hoćete li tražiti posao, kako ćete provoditi svoje vrijeme na slobodi** i slično? Važno je da ostavite prostora da vam postavljaju takva pitanja.

„Hoćete li se ti i mama pomiriti ako si sada na slobodi?“ To je vrlo teško pitanje koje se mnoga djeca možda neće usuditi ni pitati direktno, ali mogu se nadati ponovnom zajedničkom životu. Uobičajena reakcija djece je da maštaju o tome da će im se roditelji pomiriti. Ovdje je važno da djetetu naglasite da ste bez obzira na odnose s bivšim partnerom/partnericom i dalje njegov roditelj koji ga voli te da ćete se truditi biti uključeni u njegov život. Važno je da djetetu pokažete da poštujete i uvažavate drugoga roditelja te da ćete se dogovarati oko roditeljskih uloga i obveza. Time štitite dijete jer smanjujete mogućnost da se ono osjeća odgovorno za odnose odraslih, da zauzima strane ili posreduje u vašim sukobima te pokazujete mu vlastitim primjerom kako partnerski odnosi trebaju izgledati.

Svako dijete je drugačije i može imati različite ideje, pitanja i strahove. Bez obzira na težinu situacije u kojoj se nalazite, važno je da na primjeren način uključite dijete u svoj život te pružite mu priliku da vam postavlja različita pitanja, čak i kada ne znate sve odgovore.

Mreža podrške

U nastavku možete pronaći ustanove i organizacije koje bi vam mogle pomoći u slučaju različitih poteškoća. Ukratko je opisan djelokrug i usluge koje se mogu dobiti s obzirom na poteškoće o kojima je riječ s naglaskom na osobe koje su izašle iz zatvora ili kaznionice te trebaju ponovo organizirati svoj život na slobodi.

Uloga Centra za socijalnu skrb – CZSS-a

CZSS ima različite uloge i usluge, a neke od najvažnijih, u vezi s iskustvom izdržavanja kazne zatvora, su briga za materijalno ugrožene te obiteljsko-pravna zaštita.

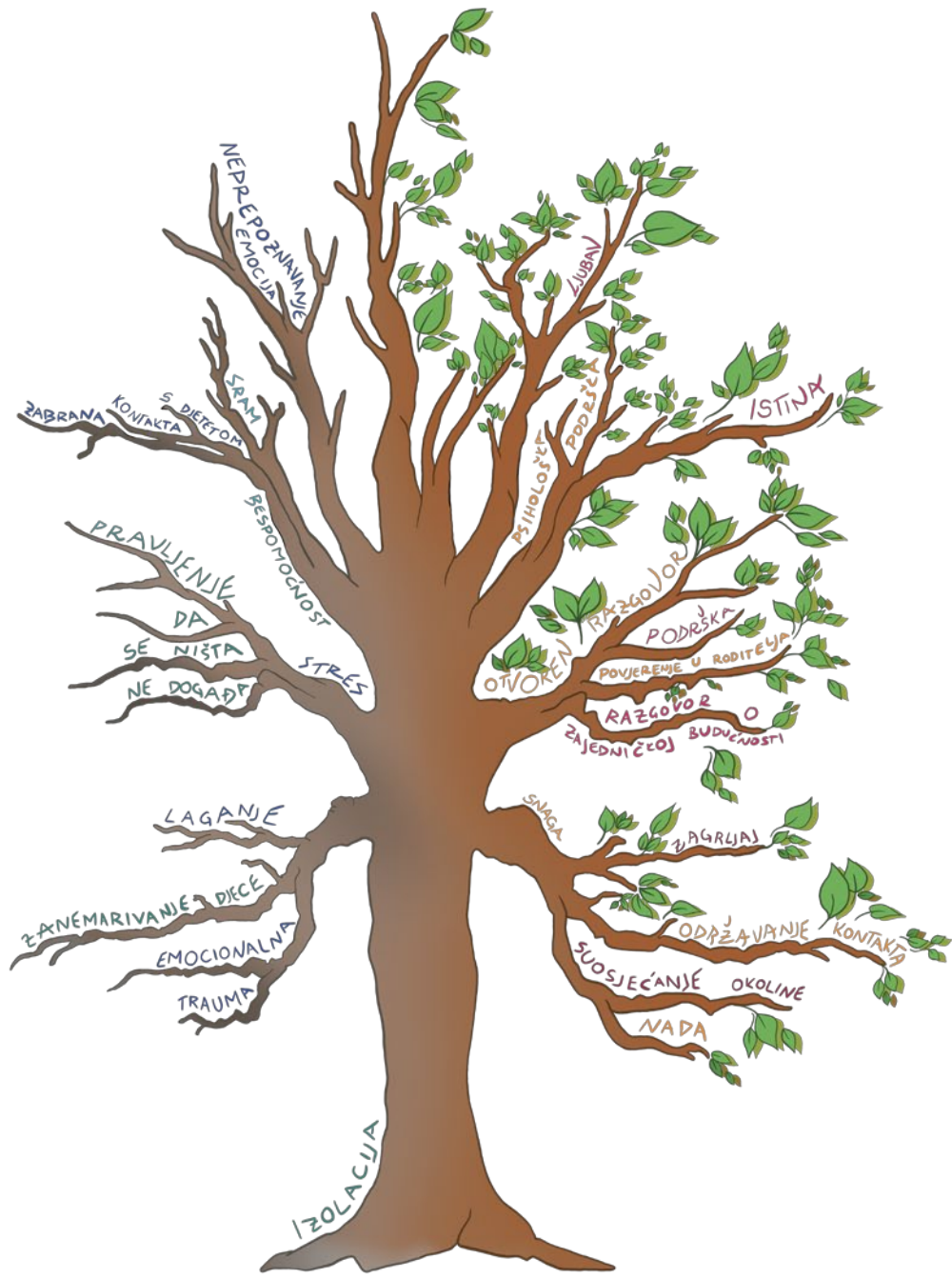
Nadležnost CZSS-a određuje se prema vašem prebivalištu (adresi koja vam piše na osobnoj iskaznici); ako nemate regulirano prebivalište, onda prema boravištu; ako nemate ni prebivalište ni boravište, onda prema posljednjem prijavljenom prebivalištu odnosno boravištu.

Kada dolazite prvi put u CZSS, javljate se u **prijamni ured** gdje ćete dobiti informacije o svim pravima i uslugama koje se u CZSS-u pružaju. Djelatnik u prijamnom uredu dat će vam potrebne obrasce zahtjeva za ostvarivanje prava i usluga.

Nakon što se ustanove vaše potrebe, ovisno o njima, uputit će vas se na druge odjele koji se bave posebnim područjima. U CZSS-u postoje tri različita odjela, a to su: odjel novčanih naknada, odjel za djecu, mlade i obitelj te odjel za odrasle osobe.

Odjel novčanih davanja – prava i mogućnosti

Briga za materijalno ugrožene osobe odnosi se na pružanje različitih vrsta novčanih pomoći osobama koje ispunjavaju kriterije za njihovo primanje, a definirane su *Zakonom o socijalnoj skrbi*. Kriteriji se najčešće tiču visine primanja/imovine koje kućanstvo ili samac ima te prijave na HZZ-u u slučaju nezaposlenosti. Ostale kriterije možete provjeriti na <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>. Od prava nude se **zajamčena minimalna naknada, jednokratna naknada, uputnica za prenoćište za beskućnike te uputnica za pučku kuhinju.**

Odlazak osobe na izdržavanje kazne zatvora

U trenutku odlaska člana obitelji u zatvor može doći do financijskih problema u obitelji. Najčešće je upravo zatvorenik bio primarni hranitelj obitelji te je sada obitelj u velikom financijskom riziku zbog gubitka izvora prihoda. **U tom slučaju predstavnik obitelji (najčešće suprug/supruga zatvorenika/zatvorenice) može podnijeti zahtjev za zajamčenom minimalnom naknadom i(li) jednokratnom naknadom pri CZSS-u.** Siromaštvo obitelji čiji je član u zatvoru je jedan od uzroka smanjenja intenziteta i učestalosti kontakata djeteta i roditelja te još je izraženije kada postoji velika geografska udaljenost između kaznenog tijela (zatvora ili kaznionice) i djetetova prebivališta. Izdaci za dolazak u posjet mogu ugrožavati već ionako narušen budžet obitelji. **Jednokratna naknada može se zatražiti i za posjet članu obitelji u kazneno tijelo, međutim važno je uzeti u obzir da dječji posjet roditelju u kaznenome tijelu nije direktno naveden u Zakonu o socijalnoj skrbi kao razlog primanja jednokratne naknade.** Odluku o tome hoće li se odobriti jednokratna naknada donosi nadležni socijalni radnik/nadležna socijalna radnica u CZSS-u, nakon procjene financijskog stanja obitelji.

Za novčanu pomoć namijenjenu subvencioniranju troškova puta za posjete obitelj se također možete obratiti i zakladi Hrvatska za djecu na adresu Park Stara Trešnjevka 4, 10000 Zagreb, telefonom: + 385 1 3657 901 ili e-porukom: info@zhzd.hr, a ostale informacije možete provjeriti na njihovim internetskim stranicama: www.zhzd.hr.

Osobe koje trenutačno izdržavaju kaznu zatvora

Ako se trenutačno nalazite na izdržavanju kazne zatvora, možete podnijeti zahtjev za jednokratnom naknadom ako imate neku izvanrednu potrebu koja se ne može pružiti unutar kaznenog tijela ili ako se spremate na izlazak iz kaznenog tijela jer se kazni bliži kraj.

Osobe koje su izdržale kaznu zatvora

Po izlasku s izdržavanja kazne zatvora javljate se u prijamni ured CZSS-a radi podnošenja zahtjeva za ostvarivanjem prava i usluga (zajamčena minimalna naknada, jednokratna naknada) koji će vas dalje uputiti na odjel novčanih davanja gdje također možete tražiti uputnicu za prihvatilište za beskućnike i uputnicu za pučku kuhinju, ako nemate osiguran smještaj nakon izlaska iz kaznenog tijela. Za pomoć oko osnovnih potrepa nakon izlaska iz kaznenog tijela možete se javiti i Gradskom društvu Crvenog križa s obzirom na vaše prebivalište.

Postupak donošenja odluka o pravima i uslugama

Zahtjev za nekom od novčanih pomoći koji ste podnijeli u prijamnom odjelu dostavlja se nadležnom stručnom radniku s odjela novčanih naknada. Nakon što zaprimi zahtjev stručni djelatnik će vas pozvati na razgovor i zatražiti (vas ili službenim putem) dokumentaciju kojom se može dokazati da zadovoljavate kriterije za ostvarivanjem prava na neku od novčanih naknada te o tome će sastaviti zapisnik s izjavom o vašim materijalnim i obiteljskim prilikama. Nakon prikupljanja svih potrebnih informacija donosi se rješenje o novčanoj pomoći.

Odjel za djecu, mlade i obitelj – prava i mogućnosti

Obiteljsko-pravna zaštita posvećena je zaštiti najboljeg interesa djece i pružanja podrške obiteljima u vezi s različitim poteškoćama. **Pomoć možete dobiti ako ste roditelj maloljetne djece ili punoljetne djece koju ste obvezni uzdržavati dok se redovno školuju.** U kontekstu izdržavanja kazne zatvora ili izlazaka iz zatvora pomoć se može potražiti u vezi s: nemogućnosti ostvarivanja zajedničke roditeljske skrbi i(li) ograničenja roditeljske uloge, nemogućnosti i(li) ograničenja mogućnosti za uzdržavanje djece, ograničenja i(li) neomogućavanja kontakta te narušenim obiteljskim, roditeljskim i partnerskim odnosima.

CZSS pruža podršku kada u obitelji postoje maloljetna djeca koja trebaju sačuvati bliskost i kontakte s roditeljem. Obitelji zatvorenika i(li) zatvorenice mogu zatražiti pomoć i podršku u vezi s odvajanjem djeteta od roditelja zbog izdržavanja kazne te održavanjem bliskosti/kontakta s roditeljem u zatvoru. Osobe koje izlaze na slobodu te trebaju pomoć prilikom ponovnog ostvarivanja kontakta s obitelji također mogu zatražiti pomoć u CZSS-u, kao i članovi njihovih obitelji. Nadalje, pomoć mogu tražiti trenutačni zatvorenici i(li) zatvorenice ako smatraju da su njihova roditeljska prava ugrožena, tj. da ih se neopravdano zakida za kontakt s djetetom/djecom.

Primjer usluga vezanih uz obiteljsko-pravnu zaštitu su obvezno savjetovanje prije razvoda braka ili drugih sudskih postupaka u vezi s djecom i ostvarivanjem roditeljske skrbi, intervencijom s djecom i mladima s poremećajima u ponašanju itd.

Uloga probacijskog ureda

Probacija je uvjetovana i nadzirana sloboda osoba koje su počinile kazneno djelo kako bi se utjecalo na njihovu promjenu ponašanja i razvijanja odgovornosti prema zajednici. To u konačnici treba voditi do toga da osoba više ne čini kaznena djela. Probacijski uredi su osnovani s ciljem da se počiniteljima kaznenih djela omogući vraćanje duga

zajednici te odrađivanje kazne sa slobode, uključivanjem u različite aktivnosti umjesto odlaska u zatvor. Također, probacija se može izreći i osobama koje su trenutačno u zatvoru kako bi im se dio kazne zamijenio s periodom nadzora na slobodi.

Tijekom perioda probacije¹, osobe uključene u probaciju imaju određene obveze koje moraju odraditi. Dužni su biti u kontaktu s probacijskim službenicima koji im pomažu da ih ispune te ih u tom procesu nadziru.

U Republici Hrvatskoj trenutačno postoji 14 probacijskih ureda koji su smješteni u glavnim gradovima županija za koje su nadležni, osim nekoliko iznimki. Tako je Probacijski ured Požege, osim za Požeško-slavonsku županiju, nadležan i za Virovitičko-podravsku i Brodsko-posavsku županiju, Probacijski ured Zagreb II je, osim za Zagrebačku županiju, nadležan i za Krapinsku županiju te Probacijski ured Bjelovar, osim za Bjelovarsko-bilogorske, nadležan je za Koprivničko-križevačku županiju. Kontakte probacijskih ureda možete potražiti na internetskoj stranici kakodalje.eu u [Adresaru](#) po županijama.

Probacijski uredi mogu biti uključeni u kazneni postupak koji se protiv osoba vode u različitim fazama. Oni surađuju s različitim institucijama koje ih mogu uključiti u svoj rad i zatražiti ih mišljenje/izvješće o kazni te mogu biti zaduženi za nadzor o tome pridržava li se osoba pravila² koja su joj određena umjesto kazne zatvora. Probacijski uredi surađuju s državnim odvjetništvom, sudovima, sucima izvršenja i kaznenim tijelima u vezi s izborom alternativne kazne (sankcije) i nadzorom izvršenja prema dogovoru. Također, probacijski uredi surađuju s policijom, centrima za socijalnu skrb, zdravstvenim sustavom, različitim udrugama te lokalnom zajednicom.

Sud, državno odvjetništvo, suci izvršenja, tijela koja odlučuju o uvjetnom otpustu i(li) kaznena tijela mogu zatražiti uključivanje probacijskog ureda u različitim fazama kaznenog postupka koji se protiv osobe vodi.

- 1. Prije pokretanja optužnice** – izvješće prije pokretanja optužnice te nadzor izvršavanja obveza temeljem rješenja državnog odvjetnika. To mogu biti mjere poput nadoknade štete prouzročene kaznenim djelom, uplate određene svote u humanitarne svrhe, odvikavanje od ovisnosti, rad za opće dobro i sl.
- 2. Tijekom sudskog postupka** – izvješće sudu u vezi s izborom vrste i mjere kaznenopravne sankcije.

.....
¹ Period probacije je *Zakonom o probaciji* definiran kao trajanje izrečene sankcije i uključenosti u probaciju.

² Izrečene mjere i obvezno pravne sankcije su zakonom definirani termini, međutim zbog jednostavnosti teksta mi ćemo se koristiti izrazom mjere probacije, pravila i(li) obveze.

3. Izvršavanje sankcija/mjera u zajednici – rad za opće dobro, uvjetna osuda (djelomična uvjetna osuda) sa zaštitnim nadzorom, posebne obveze i sigurnosne mjere.

4. Izvršavanje kazne zatvora – (1) izvješće sucu izvršenja u vezi s odlučivanjem o prekidu kazne zatvora ili o uvjetnom otpustu, (2) nadzor uvjetnog otpusta i prekida izvršavanja kazne zatvora, (3) izvješće kaznionici/zatvoru u vezi s odlučivanjem o postupanju sa zatvorenikom, (4) javljanje zatvorenika probacijskom uredu tijekom korištenja pogodnosti izlaska.

Pojedinačni program postupanja – izrađuje probacijski ured u suradnji s osobom kojoj je izrečena neka od mjera probacije kako bi postavili ciljeve na kojima će zajedno raditi što uključuje izvršavanje zaštitnog nadzora, sigurnosnih mjera, posebnih obveza i obveza te drugih poslova.

Posebne obveze uključuju različite zadatke koje osoba mora ispuniti poput nastavka obrazovanja ili osposobljavanja za određeno zanimanje, pronalaska zaposlenja koje odgovara stručnoj spremi osobe, nadziranog raspolaganja prihodima kada osoba mora nekoga uzdržavati, liječenja koje je nužno kako bi se otklonile zdravstvene smetnje koje mogu utjecati na počinjenje novog kaznenog djela, ispunjavanja obveza uzdržavanja, redovitog javljanja probacijskom uredu, centru za socijalnu skrb, sudu, policijskoj upravi ili drugom nadležnom tijelu.

Zaštitni nadzor – nadzor koji probacijski ured provodi s ciljem uvida u izvršavanje obaveza (neke od mjera probacije i drugih mjera) koje su izrečene osobi. Nadzor uključuje redovno javljanje probacijskom službeniku, dolazak u probacijski ured ili primanje službenika u vlastitom domu.

Sigurnosne mjere uključuju obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti i obvezan psihosocijalni tretman (za osobe koje su počinile kazneno djelo koje je uključivalo nasilje).

Rad za opće dobro je zamjena za izrečenu kaznu zatvora u trajanju do godine dana koju izriče sud temeljem mišljenja probacijskog ureda. Rad za opće dobro može se izreći u maksimalnom trajanju do 730 sati koji su svojevrsna zamjena za boravak u kaznenom tijelu u kojem je dan zatvora 2 sata rada za opće dobro. Osoba mora odraditi sve sate u roku od mjesec dana do dvije godine, ovisno o tome koji joj je rok napisan u rješenju. Probacijski ured, u tom slučaju, za svaku osobu odabire mjesto gdje će odraditi rad za opće dobro. To mogu biti različite institucije/ustanove ili udruge koje organiziraju poslove humanitarnog, ekološkog i komunalnog značenja u koje mogu uključiti osobu. Cilj rada za opće dobro jest poticanje odgovornosti, radnih navika i pozitivne promjene

ponašanja, stvaranje mreže podrške kako bi se smanjio rizik za ponovno počinjenje kaznenog djela.

Uvjetna osuda – osoba je proglašena krivom za počinjenje kaznenog djela, međutim umjesto odlaska u kazneno tijelo (kaznionicu ili zatvor) izriču joj se druge vrste sankcija/mjera koje mora ispuniti kako bi ostala na slobodi s uvjetom da ne smije počiniti novo kazneno djelo u tom periodu.

Uvjetni otpust – može se izreći osobama koje su već izvršile polovicu kazne zatvora u kaznenom tijelu (zatvor ili kaznionica) te procjenjuje se da više neće počiniti novo kazneno djelo. U tom slučaju preostali dio kazne osoba izvršava na slobodi pod nadzorom nadležnog probacijskog ureda koji osobi pruža podršku. Uvjetni otpust izriče se temeljem procjene za svaku osobu pojedinačno prema njezinim mogućnostima resocijalizacije prilikom povratka u zajednicu (mogućnost zapošljavanja i smještaja, izvršavanja posebnih obveza, suglasnosti osoba koje borave na adresi).

Može se zaključiti da su glavne tri zadaće probacijskih ureda (1) nadzor nad izvršavanjem zadanih obveza osoba uključenih u probaciju, (2) podrška u nošenju sa svakodnevnim izazovima života na slobodi te (3) savjetovanje i osnaživanje kroz grupni i individualni rad s ciljem preveniranja rizika za ponovno počinjenje kaznenog djela i osnaživanja osobe (uključene u probaciju) za pozitivne životne promjene.

Prema osobi uključenoj u probaciju zabranjeno je nezakonito postupanje i diskriminacija. Ako ste uključeni u probaciju, imate pravo na zaštitu osobnosti i tajnost osobnih podataka te pravo pritužbe na postupanje probacijskog službenika.

Ako ste uključeni u neku od mjera probacije, jako je važno da se pridržavate dogovora s probacijskim službenikom te da redovito ispunjavate dogovorene obaveze. Kontakti sa službenikom mogu se odvijati u probacijskom uredu ili vašem domu te dobro je da pripremite dokumentaciju koja bi vam mogla biti korisna. Također, važno je da ih odmah obavijestite ako mijenjate prebivalište i(li) boravište ili neke druge podatke za kontakt.

Zaštita djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom u medijima

Često se događa da je počinjenje kaznenog djela popraćeno u medijima, a prilikom toga može se dogoditi da se iznose i neki detalji iz obiteljskog života samog počinitelja koji se posredno ili neposredno tiču njegove djece. Navedeno uključuje i situacije kada zbog određenih drugih specifičnih podataka i opisivanja okolnosti postaje moguće zaključiti o kojem je djetetu i obitelji riječ. Kada mediji izvještavaju o počiniteljima kaznenih djela, na prvom mjestu treba im biti najbolji interes djeteta te trebaju uvijek imati u vidu da počinitelji kaznenih djela imaju obitelj i djecu koja će također doći u kontakt s objavljenim informacijama.

Članovi obitelji djeteta/djece mogu biti u prilici da im se novinari obrate u želji za informacijama. U ovakvim slučajevima važno je da obitelj zaštitu djecu od bilo kakvih iznošenja informacija o njima i obiteljskom životu. Prilikom davanja bilo kakvih podataka važno je uzeti u obzir kako će oni utjecati na život djeteta/djece. Niste dužni odgovarati na upite medija ako to ne želite i ne morate se nikome opravdavati.

Djeca spadaju u ranjivu skupinu društva čime su posebno zaštićena u različitim aspektima, a jedan od njih je i pravo na privatnost te zaštitu osobnih podataka. Tako je u *Konvenciji o pravima djeteta* (čl. 16) navedeno da ni jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj te da dijete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada. Nadalje, u *Zakonu o medijima* (čl. 16) navodi se da je dužnost medija poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji. Objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta, ako se time ugrožava dobrobit djeteta, se zabranjuje. Nadalje, povreda privatnosti djeteta i iznošenje informacija iz osobnog i obiteljskog života koje mogu uzrokovati uznemirenost djeteta ili ugroziti njegovu dobrobit sankcionirani su *Kaznenim zakonom* (čl. 178).

Djeca čiji su roditelji u sukobu sa zakonom nalaze se u vrlo osjetljivoj situaciji te vrlo su ranjiva skupina. Objavljivanjem njihovih osobnih podataka ili informacija u vezi s obiteljskim životom u kontekstu počinjenja kaznenog djela mogu ugroziti njihov rast i razvoj te dodatno ih stigmatizirati. Promjene u obitelji koje se događaju zbog roditeljeva počinjenja kaznenog djela stvaraju velik stres koji može biti dodatno naglašen neetičnim i neopreznim izvještavanjima u medijima o obiteljskom životu djeteta.

Pravobraniteljica za djecu prepoznaje važnost etičnog izvještavanja i zaštite privatnosti djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom temeljem čega su nastale *Preporuke Ureda pravobraniteljice za djecu RH vezano uz izvještavanje o djeci čiji roditelj je u sukobu sa zakonom*. U *Preporukama* se jasno naglašava da prilikom objave vijesti o odraslim

počiniteljima kaznenih djela uvijek treba izbjegavati iznošenje detalja iz obiteljskoga života, o odnosima među supružnicima i njihovim odnosima s djecom, o zdravstvenom stanju i drugim teškoćama njihove djece. Važnost zaštite djece u medijima prepoznaje se i u *Kodeksu časti* Hrvatskog novinarskog društva, a njegovo poštovanje prati Novinarsko vijeće časti koje ima zadaću očuvati ugled novinarstva kao profesije poštujući i slobodu izražavanja i poštovanja etičnosti.

Kontakti Pravobraniteljice za djecu:

- > adresa: Pravobraniteljica za djecu, Teslina 10, 10000 Zagreb
- > faks: + 385 1 4921 277
- > e-pošta: info@dijete.hr
- > posebna e-adresa samo za djecu: mojglas@dijete.hr

Kontakti Hrvatskog novinarskog društva i Novinarskog vijeća časti:

- > e-pošta: hnd@hnd.hr , vijececasti@hnd.hr
- > Obrazac za prijavu neetičnog izvještavanja:
<https://www.hnd.hr/prijava-novinarskom-vijecu-casti>

Mreža udruga

Centar za nestalu i zlostavljaju djecu

Udruga Centar za nestalu i zlostavljaju djecu (CNZD) nastoji doprinijeti društvu i jačanju civilnog društva različitim projektima usmjerenima na poboljšanje kvalitete života djece i mladih te zaštitu i promicanje njihovih prava. Usluge koje pružamo mladim počiniteljima kaznenih djela uključuju aktivnosti kroz projekt *Pokretači promjene – podrška resocijalizaciji i reintegraciji mladih počinitelja kaznenih djela* (edukativne aktivnosti kroz pilot-program trening životnih vještina) koji uključuje savjetodavni rad i socijalnu uslugu poludnevnog boravka. S nama možete kontaktirati na +385 31 272 953 ili na e-adresu info@cnzd.org.

Hrabri telefon

Hrabri telefon nevladina je i neprofitna organizacija koja pruža direktnu pomoć i podršku zlostavljanoj i zanemarenoj djeci i njihovim obiteljima. Postoji besplatna telefonska linija za roditelje koja se može nazvati te dobiti pomoć i podršku u roditeljstvu. Linija za roditelje dostupna je svakim radnim danom od 9 do 20 sati na besplatnom broju telefona 0800 0800. Roditelji se također mogu javiti i *chatom* Hrabrog telefona (www.hrabritelefon.hr) svakim radnim danom od 15 do 20 sati te e-porukom: savjet@hrabritelefon.hr. Postoji i savjetovalište za roditelje i djecu u sklopu kojega se provodi individualno savjetovanje roditelja i djece, škola za roditelje te tematska predavanja. Za termin roditelji se mogu naručiti telefonom na + 385 1 6117 190. Sve su usluge Savjetovališta besplatne.

Liga za prevenciju ovisnosti

Liga za prevenciju ovisnosti provodi program podrške bivšim zatvorenicima od 2015. godine koji uključuje: grupni i individualni savjetodavni rad sa zatvorenicima roditeljima, njihovim suprugama/partnericama te skrbnicima djece, senzibilizaciju stručnjaka i javnosti o potrebama i pravima ove skupine djece te aktivnosti unaprjeđenja kvalitete zajedničkog vremena djece i roditelja. Usluge postpenalnog prihvata pružamo svim skupinama bivših zatvorenika, a uključuju: informiranje o pravima i obvezama, pomoć pri ostvarivanju prava, pomoć u pronalasku smještaja i zapošljavanju, obrazovanje, individualnu i grupnu psihosocijalnu podršku i osobno mentoriranje.

Dostupni smo na adresi Bana Jelačića 4, Split, telefonom na 021 346 966, 095 798 47 96, e-poštom liga@liga.hr ili na Facebook stranici <https://www.facebook.com/prevencijasplit>.

Roditelji u akciji – Roda

Udruga Roda provodi različite aktivnosti koje su namijenjene poboljšanju položaja djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom.

U okviru projekta *moto#R – Motiviranjem i osnaživanjem do resocijalizacije* provode se različite radionice za počinitelje kaznenih djela s naglaskom na jačanje roditeljstva i zapošljivosti: radionice o financijskoj pismenosti i jačanju vještina zapošljavanja, individualna financijska savjetovanja, grupe podrške za očeve i partnerice bivših zatvorenika. Sve informacije o trenutačnim aktivnostima provjerite na internetskoj stranici Platforme za resocijalizaciju kakodalje.eu namijenjenoj informiranju, educiranju i osnaživanju bivših, budućih i sadašnjih zatvorenika i zatvorenica.

Ako imate kakvih prijedloga, obratite nam se na: roda@roda.hr, a ako želite saznati više o aktivnostima Rode, posjetite našu internetsku stranicu www.roda.hr.

Udruga ANST 1700

Udruga ANST 1700 osnovana je 2003. godine zbog nedostatka sadržaja na području resocijalizacije ovisnika i zatvorenika u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Razvili smo cjeloviti resocijalizacijski program u sklopu kojeg pružamo usluge: (1) Kreativne radionice za roditelje i djecu za vrijeme izdržavanja kazne i po otpustu, (2) Grupe samopomoći, individualno i obiteljsko savjetovanje, (3) Uključivanje u radne procese unutar zadruge, pomoć pri školovanju i zapošljavanju te ostvarivanju različitih prava te (4) Osmišljavanje slobodnog vremena.

Javiti nam se možete na 021/459-922, faks 021/459-922 ili e-poštom 1700anst@gmail.com. Više o našim aktivnostima možete provjeriti na našoj internetskoj stranici www.anst.hr.

Udruga roditelja „Korak po korak“

Udruga roditelja „Korak po korak“ nevladina je i neprofitna udruga koja podupire razvoj demokratskih odnosa u društvu kroz zaštitu, poštovanje i zalaganje za prava i interese djece i obitelji te jačanje glasa roditelja u kreiranju politika i odluka koje se tiču djece i obitelji. Jedan od najistaknutijih programa udruge jest program *Uključeni roditelji* koji se provodi s ciljem doprinosa smanjenju diskriminacije i povećanoj integraciji bivših zatvorenika te njihovih obitelji kroz jačanje osobnih, roditeljskih i partnerskih resursa. Projekt *Imaš podršku* provodi se u sklopu programa *Uključeni roditelji*, a cilj je pridonijeti uspješnoj reintegraciji i resocijalizaciji bivših zatvorenika (i njihovih članova obitelji i djece) individualnim psihosocijalnim radom, radionicama i priručnikom. Dostupni smo na adresi Ilica 73, 10 000 Zagreb, e-poštom: info@udrugaroditeljapak.hr, mia@udrugaroditeljapak.hr ili telefonom: + 385 1 4855 578.

Više o aktivnostima ovih i drugih udruga pratite na www.kakodalje.eu.

Literatura

Allen, S. i Daly, K. (2007) *The Effects of Father Involvement: An Updated Research Summary of the Evidence*. Guelph, Canada: Centre for Families, Work & Well-Being, University of Guelph. [online] Dostupno na: http://www.fira.ca/cms/documents/29/Effects_of_Father_Involvement.pdf

Ann Adalist-Estrin *Homecoming* (2007) *Children's Adjustment to Parent's Parole* [online] Dostupno na: <https://dept.camden.rutgers.edu/nrccfi/files/Homecoming.pdf>

Barker, G. (Ed.) (2003) *Men's Participation as Fathers in the Latin American and Caribbean Region: A Critical Literature Review with Policy Considerations*. Washington, DC: The World Bank.

Barker, G., Contreras, J. M., Heilman, B., Singh, A., Verma, R. i Nascimento, M. (2011) *Evolving Men: Initial Results from the International Men and Gender Equality Survey (IMAGES)*. Washington, DC: International Center for Research on Women (ICRW) and Rio de Janeiro: Instituto Promundo

Ćaćić, M. (2020) *Neprekinute veze – povezujuće roditeljstvo iza rešetaka, Zagreb: Roditelji u akciji – Roda.*

Dević S.; Bošnjak M. (2015) *Priručnik za djelatnike zatvorskog sustava: dijete zatvorenika kao motiv za promjenu prakse*. Zagreb: Roditelji u akciji – Roda.

Flouri, E. i Buchanan, A. (2003) *The role of father involvement in children's later mental health*. *Journal of Adolescence*, 26:1, 63–78.

Gabelica Šupljika, M. (2019) *Zločin nije njihov, a kazna? – Prava i potrebe djece čiji su roditelji u zatvoru. Izlaganje s edukacije za službenike zatvorskoga sustava u sklopu projekta Neprekinute veze, Roditelji u akciji – Roda.*

Global Boyhood initiative (n. d.) *Conversation starters for kids* [online] Dostupno na: <https://boyhoodinitiative.org/deck/>

Hairstone, C. (2007) *Focus on Children with Incarcerated Parents: An Overview of the Research Literature*. [online] The Annie E. Casey Foundation. Dostupno na: https://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/15158/AECasey_Children_IncParents.pdf?sequence=2

Homa, M. (2020) *Kršenje prava djece u hrvatskim medijima*. Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/aukos%3A494/datastream/PDF/view>

La Vigne, G. N., Davies, E. i Brazzel, D. (2008) *Broken Bonds Understanding and Addressing the Needs of Children with Incarcerated Parents*. *Research report* [online] Washington DC: URBAN INSTITUTE Justice Policy Center. [online] Dostupno na: <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/31486/411616-Broken-Bonds-Understanding-and-Addressing-the-Needs-of-Children-with-Incarcerated-Parents.PDF>

Narodne novine (1999) Zakon o izvršavanju kazne zakona (NN 128/99, 55/00, 59/00, 129/00, 59/01, 67/01, 11/02, 190/03, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11, 125/11, 56/13, 150/13, 98/19) Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/179/Zakon-oizvr%C5%A1avanju-kazne-zatvora>

Narodne novine (2013) Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19) Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/222/Zakono-socijalnoj-skrbi>

Narodne novine (2018) Zakon o probaciji (NN 99/18) Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/234/Zakon-o-probaciji>

Narodne Novine (2019) Pravilnik o načinu obavljanja probacijskih poslova. Ministarstvo Pravosuđa (NN68/2019) Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_07_68_1368.html

Nock, S. i Einolf, C. J. (2008) *The One Hundred Billion Dollar Man: The Annual Costs of father absence*. National Fatherhood Initiative.

Peterson, B. et al. (2017) *Model Practices for Parents in Prisons and Jails: Reducing barriers for families and Maximizing Safety and Security*.

Porter, B. (2018) *Incarcerated Parenting: How Family Relationships can be Beneficial* [online] Dostupno na: <https://digitalcommons.murraystate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=lbackapstone>

Pravobraniteljica za djecu (2019) *Preporuke pravobraniteljice za djecu o zaštiti privatnosti djece u medijima* [online] Dostupno na: <https://www.medijiskapismenost.hr/preporuke-pravobraniteljice-za-djecu-o-zastiti-privatnosti-djece-u-medijima/>

Profaca, B. (2016) Traumatizacija djece i mladih, *Ljetopis socijalnog rada*, 23 (3), str. 345–361. Dostupno na: <https://doi.org/10.3935/ljsr.v23i3.143>

Robertson, O. (2012) Collateral Convicts: Children of incarcerated parents Recommendations and good practice from the UN Committee on the Rights of the Child Day of General Discussion 2011. Dostupno na: http://www.quno.org/sites/default/files/resources/ENGLISH_Collateral%20Convicts_Recommendations%20and%20good%20practice.pdf

Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F. i Bremberg, S. (2008) Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies. *Acta Pædiatrica* 97:2. 153–158.

2021 GODINA RODE

HRABRI telefon
Mali zaslužuju veliku pažnju.

STATUS **M**

Za više informacija o
EU fondovima posjetite:
<http://www.strukturnifondovi.hr>
<http://www.esf.hr>

